

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Кафедра романської філології

На правах рукопису

КРАВЧУК БОГДАН ВОЛОДИМИРОВИЧ

**ЛІНГВОПРАГМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТВОРЕННЯ МОВЛЕННЄВОГО
ПОРТРЕТУ КОНСУЕЛО (У ДИЛОГІ ЖОРЖ САНД «КОНСУЕЛО» ТА «ГРАФИНА
РУДОЛЬШТАДТ» : ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ)**

Спеціальність: 035 «Філологія»
(код) (назва спеціальності)

Освітньо-професійна програма Мова і література (французька). Переклад
(назва)

Робота на здобуття освітнього ступеня «магістр»

Науковий керівник:

МИХАЛЬЧУК СВІТЛАНА ОЛЕКСАНДРІВНА,
кандидат політичних наук, старший викладач кафедри
романської філології

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол № 4

засідання кафедри романської філології

від 20 листопада 2024 р.

Завідувач кафедри

(С.В.) Станіслав О. В.
(підпис) ПІБ

ЛУЦЬК - 2024

Зміст

Вступ.....	3
Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛІНГВОПРАГМАТИЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ТВОРЕННЯ МОВЛЕННЄВИХ ПОРТРЕТІВ.....	8
1.1 Лінгвопрагматика та особливості застосування лінгвопрагматичного підходу до літературознавчого дослідження	8
1.2 Поняття та роль мовленнєвого портрету у художньому тексті.....	14
1.3 Диференціація мовленнєвого та мовного портретів персонажа художнього твору.....	22
Висновки до розділу 1	27
Розділ 2. ОСОБЛИВОСТІ МОВЛЕННЯ ПЕРСОНАЖУ ЯК ЗАСІБ СТВОРЕННЯ ЙОГО ПОРТРЕТУ У ТВОРЧОСТІ ЖОРЖ САНД.....	30
2.1 Феміністичні особливості прози Жорж Санд та їх вплив та творення мовленнєвих портретів персонажів.....	30
2.2 Лінгвопрагматичний діапазон творення мовленнєвого портрету у творчості Жорж Санд: загальні характеристики.....	38
Висновки до розділу 2.....	45
Розділ 3. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ МОВЛЕННЄВОГО ПОРТРЕТУ КОНСУЕЛО У ДИЛОГІЇ ЖОРЖ САНД «КОНСУЕЛО» ТА «ГРАФИНЯ РУДОЛЬШТАДТ».....	48
3.1 Лінгвопрагматичні особливості творення мовленнєвого портрету Консуело в однойменному романі.....	48
3.2 Лінгвопрагматичні особливості творення мовленнєвого портрету Консуело у романі «Графиня Рудольштадт»	59
3.3 Порівняльний аналіз творення мовленнєвого портрету Консуело у діалогії Жорж Санд.....	68
Висновки до розділу 3.....	75
Висновок.....	78
Список літератури	82

Вступ

Посилений інтерес лінгвістів до людини як частини наукової мовної картини світу загалом і як індивідуального носія національних, соціокультурних і духовних чинників зокрема знаменує початок ХХІ століття в сучасній лінгвістичній парадигмі. Так звані історичний, соціальний, системно-структурний і психологічний підходи до вивчення мови, яким бракувало «присутності живої людської духовності», були визнані дослідниками застарілими та незадовільними. Саме з цієї причини відбувся методологічний перехід від іманентної лінгвістики (себто тієї, згідно якої мова розглядається як замкнута структура, елементи якої взаємопов'язані та функціонують згідно з внутрішніми правилами та законами, основи якої закладені в працях Фердинанда де Соссюра) до антропоцентричної лінгвістики, яка експліцитно досліджує присутність мови в людині і, навпаки, те, як індивід відображає себе в мові.

Творчість Жорж Санд, видатної французької письменниці ХІХ століття, відзначається яскравими та багатогранними образами персонажів. У її творах мовлення героїв відіграє важливу роль у формуванні їхнього образу та характеру. Аналіз мовлення персонажів стає ключовим завданням для розуміння їхньої психології та ролі у тексті. У цьому контексті дослідження особливостей мовлення персонажу в творчості Жорж Санд має велике значення.

Актуальність дослідження обумовлена необхідністю глибшого розуміння творчого методу Жорж Санд, а також важливістю аналізу мовлення як засобу створення образів персонажів у літературі. Розкриття особливостей мовлення персонажів дозволить краще зрозуміти їхні мотивації, психологічні характеристики та внутрішній світ.

Метою даного дослідження є аналіз особливостей мовлення персонажів у творчості Жорж Санд на прикладі різних видів спілкування у романах «Консуело» та «Графиня Рудольштадт». Вивчення мовлення героїв дозволить виявити специфіку їхньої мовної поведінки, внутрішні конфлікти та розвиток характерів.

Завдання дослідження:

- визначити поняття лінгвопрагматики та особливості застосування лінгвопрагматичного підходу до літературознавчого дослідження;
- проаналізувати поняття та роль мовленнєвого портрету у художньому тексті.
- виокремити диференціацію мовленнєвого та мовного портретів персонажа художнього твору;
- встановити феміністичні особливості прози Жорж Санд та їх вплив на творення мовленнєвих портретів персонажів;
- проаналізувати загальні характеристики (діапазону) творення мовленнєвого портрету у творчості Жорж Санд;
- визначити особливості творення мовленнєвого портрету Консуело у діалогії Жорж Санд;
- зробити порівняльний аналіз творення мовленнєвого портрету Консуело у діалогії Жорж Санд.

Об'єктом дослідження є мовлення персонажу як засіб створення його портрету у творчості Жорж Санд.

Предметом дослідження є лінгвопрагматичні особливості творення мовленнєвого портрету персонажа на прикладі образу Консуело у діалогії Жорж Санд «Консуело» та «Графиня Рудольштадт».

Основними **методами дослідження** є принципи та методи системного, порівняльного та описового аналізу, що здебільшого покладені в основу першого розділу і які дають змогу розглянути теоретичні засади формування таких термінів як «мовленнєвий портрет» та «мовний портрет»; на основі структурно-типологічного методу та стилістичного аналізу у другому розділі здійснено комплексний (цілісний) підхід до дослідження мовних способів творення мовленнєвого образу персонажа. У межах дослідження були також задіяні лінгвопрагматичний аналіз для вивчення мовленнєвих портретів персонажів, аналіз художнього тексту для визначення ролі мовленнєвих портретів і їхньої концепції, порівняльний метод для дослідження еволюції образу Консуело, гендерний підхід для аналізу феміністичних аспектів у творчості Жорж Санд, а

також семантико-стилістичний аналіз для виділення індивідуальних мовних рис персонажів.

Матеріалами дослідження є романи Жорж Санд «Консуело», «Графиня Рудольштадт», «Ізидора», «Лелія», а також лист авторки до «Центрального комітету» лівих.

Елементи наукової новизни роботи. Наше дослідження робить новий внесок у застосування лінгвопрагматичного підходу до літературознавчого аналізу мовленнєвих портретів, уточнення термінології мовного та мовленнєвого портретів, вивчення феміністичних аспектів у творчості Жорж Санд і новий підхід до аналізу еволюції мовленнєвого портрету головної героїні в діалогії «Консуело» та «Графиня Рудольштадт».

Практичне значення наукової праці полягає в тому, що запропонований у роботі матеріал може стати основою для подальшого поглибленого вивчення лінгвопрагматичних засобів творення мовленнєвого портрету. Дослідження також корисне для феміністичних студій, оскільки демонструє, як мовленнєві особливості героїв відображають феміністичні ідеї. Отримані результати можуть бути застосовані у викладанні літератури для розвитку навичок критичного читання, у перекладі художніх творів для точнішої передачі образів, а також у психолінгвістиці та соціолінгвістиці для дослідження зв'язку між мовою та поведінкою.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження апробовано на:

- II Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Полілог мов і культур в освітньо-науковому просторі», яка проходила в КНЛУ 14 березня 2024 року. Тема доповіді: «Диференціація мовленнєвого та мовного портретів персонажа художнього твору на основі аналізу діалогії Жорж Санд «Консуело» та «Графиня Рудольштадт»»;
- Тезах V студентського наукового колоквиуму « La philologie romane : le réel et les perspectives » / за заг. ред. Л. В. Бондарук. Луцьк : ВНУ ім. Лесі

- Українки, 2023. 98 с., з темою доповіді: «Питання мовленнєвого портрету персонажа художнього твору (на прикладі творчості Жорж Санд)»;
- II Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми міжкультурної комунікації», яка проходила в ЛНТУ 10 квітня 2024 року. 471с., з темою доповіді: «Диференція мовленнєвого та мовного портретів персонажа художнього твору на прикладі діалогії Жорж Санд «Консуело» та «Графиня Рудольштадт»»;
 - XVIII Міжнародній науково-практичній конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень», яка проходила 14–15 травня 2024 року у ВНУ ім. Лесі Українки, з темою доповіді «Феміністичні особливості прози Жорж Санд»;
 - I турі Всеукраїнського конкурсу наукових робіт у ВНУ ім. Лесі Українки, який проходив у ВНУ ім. Лесі Українки 25 квітня 2024 року, з темою наукової роботи «Особливості мовлення персонажу як засіб створення його портрету у творчості Жорж Санд (на матеріалі діалогії «Консуело» та «Графиня Рудольштадт»)»;
 - II Всеукраїнському науково-практичному семінарі «Лінгвістика, лінгводидактика та міжмовна комунікація», який проходив 4-5 жовтня 2024 року у ХНУПС ім. Івана Кожедуба, з темою доповіді «Лінгвопрагматичні особливості творення мовленнєвого портрету Консуело в однойменному романі»;
 - Тезах VI студентського наукового колоквиуму « La philologie romane : le réel et les perspectives » / за заг. ред. Л. В. Бондарук. Луцьк : ВНУ ім. Лесі Українки, 2024. 100с., з темою доповіді «Лінгвопрагматичні особливості творення мовленнєвого портрету Консуело у романі «Графиня Рудольштадт»»;
 - SCIENTIA EST POTENTIA: молодіжний науковий вісник факультету іноземної філології: наук. журн. / [редкол. : О.В. Станіслав (гол. ред) та ін.]. - Луцьк: Волинськ. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2024. - №11. - 102 с., з

темою доповіді «Порівняльний аналіз творення мовленнєвого портрету Консуело у діалогії Жорж Санд».

Структура та обсяг наукової роботи: робота складається зі вступу, трьох розділів (п'яти підрозділів), висновків до розділів, загальних висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи – 88 сторінки, основний текст – на 79 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛІНГВОПРАГМАТИЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ТВОРЕННЯ МОВЛЕННЄВИХ ПОРТРЕТІВ

1.1 Лінгвопрагматика та особливості застосування лінгвопрагматичного підходу до літературознавчого дослідження

З розвитком антропоцентричного підходу до мови, вивчення функціональної комунікації та прагматики стає одним з основних напрямків сучасної лінгвістики. Цей новий підхід до мовних явищ, безсумнівно, є лінгвістичною прагматикою. Розв'язання прагматичних проблем вимагає розуміння багатьох лінгвістичних понять, пов'язаних із семантикою, синтаксисом і риторикою, а також визначення багатьох категорій сучасної лінгвістики, таких як дискурс (текст), мовленнєві жанри, мовленнєві акти, комунікативний смисл і так далі. Домінує думка, що зрозуміти сутність і природу мови неможливо без звернення до людського фактору в мові. Останній найбільш серйозно аналізується в рамках лінгвістичної прагматики [2].

Прагматичний аспект дослідження мови стрімко розвинувся в лінгвістиці наприкінці 20-го – на початку 21-го століть і відомий як лінгвістична прагматика («прагматика», «лінгвістична прагматика», «прагматична лінгвістика»). Сфера дослідження охоплює функції мовних знаків у процесі взаємодії між комунікантами з урахуванням індивідуальних особливостей та комунікативної ситуації.

У розвитку дисципліни виділяють три етапи – комунікативний, когнітивний і дискурсивний, які «пов'язані з трьома антропоцентричними поворотами, що сколихнули лінгвістику в останні роки - комунікативною прагматикою, когнітивною та дискурсивною» [3, с. 95-96].

Характерною особливістю лінгвістичної прагматики є те, що її тематика є широкою і постійно змінюється. Зокрема, у 60-70-х роках ХХ століття основними темами дослідження були питання індексальності, референційності та мовного значення в контексті вживання; у 70-80-х роках вивчався вплив

контексту на функціонування мовних одиниць у комунікації, зокрема, мовленнєвий акт, нетрадиційні засоби мовленнєвої діяльності людей, учасників інтеракції, схеми інтерпретаційної діяльності учасників інтеракції. Наприкінці 80-х - на початку 90-х років лінгвістична прагматика, що вивчає зв'язок між мовними формами та їхніми користувачами, пов'язувалася з успіхом чи невдачею взаємодії між мовцем і слухачем, зокрема з успіхом чи невдачею індексальної, анафоричної та референтної інтерпретації.

Сюди входять успіх або невдача інтерпретації анафоричних і референтних мовних засобів, а також ефекти та наслідки досвідченої комунікації. Пізніше подібні питання були розглянуті у зв'язку з використанням мовних засобів у комунікації в широкому діапазоні соціальних контекстів, дискурсів і текстів з різною функціональною спрямованістю.

Лінгвістична прагматика сьогодні є міждисциплінарною галуззю досліджень, яка вивчає аспекти, пов'язані з суб'єктом мовлення (мовленнєва сила, мовленнєві тактики, правила діалогу, різні установки, референція мовця, прагматичні припущення тощо), об'єктом мовлення (правила непрямого виведення значення, ефекти висловлювання, типи мовленнєвої реакції тощо), стосунками між учасниками комунікації (напр. форми усного спілкування, соціальні та етіологічні особливості мовлення тощо), а також аспекти, пов'язані з комунікативною ситуацією (наприклад, інтерпретація маркерів дії, вплив мовленнєвої ситуації на суб'єкта комунікації).

Українські лінгвісти переважно зосереджуються на прагматичній структурі дискурсу, мовленнєвих жанрах, мовленнєвих актах, стратегіях і тактиках міжособистісного спілкування. Останнім часом важливого значення набувають питання прагматики міжкультурної комунікації та прояву суб'єктивних чинників у різних типах текстів [2].

Лінгвістична прагматика – відносно нова галузь лінгвістики, що динамічно розвивається і знаходиться на перетині лінгвістики, семіотики, психології, соціології та філософії мови. Основним завданням галузі є аналіз мови як засобу взаємодії між людьми в конкретних комунікативних ситуаціях. У цьому

контексті лінгвістична прагматика розглядає мову не як закриту систему абстрактних символів, що існує незалежно від її користувачів, а як практичний інструмент, що діє в реальному світі за власними правилами та умовами.

Лінгвістична прагматика аналізує не лише формальну структуру мови (синтаксис, морфологію), а й те, як мовні одиниці використовуються для передачі інформації та комунікативних намірів мовця і як вони розуміються іншою стороною. У центрі уваги галузі – взаємозв'язок між мовними символами та їхньою інтерпретацією в конкретних комунікативних ситуаціях відповідно до контексту, соціальної позиції мовця, його мети, мотивації та намірів [53].

Лінгвістична прагматика обертається навколо кількох ключових аспектів, першим з яких є мовний контекст. Він охоплює різні фактори, такі як соціальний контекст, фізичний контекст, культурний контекст і когнітивний контекст. Ці фактори визначають значення висловлювань у конкретній ситуації, підкреслюючи важливість контексту в комунікації. Наприклад, одне й те саме речення «Закрий вікно» може сприйматися по-різному, залежно від контексту, як наказ або прохання.

Іншим важливим аспектом лінгвопрагматики є комунікативні наміри. Кожне висловлювання слугує певній меті – інформувати, переконувати, виражати емоції чи звертатися з проханням. Намір мовця впливає на вибір мовних засобів та інтерпретацію повідомлення. Наприклад, фраза «Ви впевнені?» може мати різні значення залежно від ситуації – від щирого прохання до сумніву чи іронії.

Ще одним важливим аспектом лінгвістичної прагматики є явище імплікатури. Підтекст – це прихований зміст, який не виражений прямо, але може бути виведений з контексту або шляхом логічного висновку. Вона ґрунтується на принципах кооперації, які передбачають максимізацію інформації, якості, релевантності та ясності. Ця концепція стала ключовою у лінгвопрагматиці завдяки роботам Г. Грайса, який розробив принципи кооперації у спілкуванні.

Г. Грайс описав чотири основні максими, яких дотримуються учасники діалогу:

- *Максима кількості* (говори стільки, скільки потрібно, не більше і не менше);
- *Максима якості* (говори тільки те, що вважаєш правдою);
- *Максима релевантності* (говори по суті);
- *Максима ясності* (уникай неоднозначності, будь зрозумілим) [50].

Коли мовці навмисно порушують ці максими, імплікатура допомагає слухачу вивести прихований зміст.

Мовленнєві акти, теоретично обґрунтовані Джоном Остіном і розширені Джоном Серлем, також є невід'ємною частиною лінгвопрагматики. Висловлювання не просто передають інформацію, але й виконують певні дії. Мовленнєві акти поділяються на три рівні:

- *Локуція* (це буквально значення висловлювання, яке сприймається при його простому прочитанні. Наприклад, висловлювання «Зачиніть вікно» на рівні локуції означає просто наказ закрити вікно);
- *Ілокуція* (це комунікативна дія, яку виконує мовець. Тобто, висловлювання «Зачиніть вікно» може бути не просто наказом, а також проханням або навіть погрозою, залежно від контексту і інтонації);
- *Перлокуція* (це результат, якого мовець намагається досягти через висловлювання. У прикладі з «Зачиніть вікно», перлокуцією може бути закриття вікна, або, у разі невиконання прохання, виникнення конфлікту) [34; 65].

Крім того, ще одним елементом лінгвопрагматики є дейксис. Дейксис стосується мовних елементів, значення яких залежить від контексту. Вивчення дейксиса у лінгвопрагматиці дозволяє краще розуміти, як мова адаптується до конкретної ситуації і як мовці встановлюють зв'язок між своїми висловлюваннями і реальним світом. Прикладами дейксису є особові займенники, вказівні займенники, вирази часу та місця. Дейксис дозволяє мовцям створювати зв'язок між мовними знаками та реальним світом, роблячи мову динамічною та контекстуально пов'язаною [58].

Застосування лінгвопрагматичного підходу до літературознавчого дослідження відкриває нові горизонти для аналізу художніх текстів. Воно дозволяє дослідникам не лише зосереджуватися на структурних аспектах мови, а й глибше розуміти контекстуальні та комунікативні стратегії, які використовує автор. Лінгвопрагматичний підхід акцентує увагу на взаємодії між текстом і читачем, прагнучи розкрити, як текст впливає на читача і як його можна інтерпретувати у різних контекстах.

Однією з центральних особливостей лінгвопрагматичного підходу є аналіз комунікативних намірів автора. У художньому тексті автор, як і будь-який інший мовець, має певну мету: розважити, викликати емоції, змусити читача задуматися над певними проблемами, переконати його або просто передати певну інформацію. Лінгвопрагматика дозволяє досліджувати, як автор досягає цих цілей за допомогою мовних засобів. Наприклад, в емоційно насичених текстах часто використовуються мовленнєві акти з прихованими або подвійними значеннями, що сприяють формуванню глибшого сенсу або емоційної напруги. Через аналіз мовленнєвих актів можна краще зрозуміти, як саме автор взаємодіє з читачем, що він хоче донести через певний текстовий пасаж або діалог між персонажами [42].

Імплікатура, або приховані значення, є важливим елементом художніх текстів. Літературні твори часто використовують натяки, підтексти або іронію, які не виражені прямо, але стають зрозумілими з контексту. Лінгвопрагматичний аналіз імплікатур дозволяє виявити ці приховані смисли і зрозуміти, як вони впливають на сприйняття тексту [45]. Велику кількість імплікатур ми можемо побачити у творах Франца Кафки, де багато висловлювань мають подвійний смисл. Через лінгвопрагматичний аналіз імплікатур можна виявити, як через ці приховані значення автор передає абсурдність життя або екзистенційну тривогу.

Мовленнєві акти відіграють важливу роль у діалогах персонажів. Кожне висловлювання персонажа може бути розглянуте як дія, наказ, прохання, погроза, обіцянка тощо. Лінгвопрагматичний підхід дозволяє аналізувати, які дії здійснюються за допомогою висловлювань, і як це впливає на розвиток сюжету

або характерів. Говорячи про драматичні твори, то аналіз мовленнєвих актів допомагає зрозуміти конфлікти між персонажами, їхні справжні наміри або мотиви [52]. У творчості Шекспіра висловлювання героїв часто мають перлокутивний ефект, коли мовленнєві акти спричиняють певні дії або реакції, які змінюють хід подій.

Лінгвопрагматичний підхід зосереджений на вивченні контексту, в якому створюється та інтерпретується текст. У літературі контекст охоплює як зовнішні умови (час, місце написання твору, біографічні відомості про автора), так і внутрішні — текстуальний, культурний і психологічний контексти. У літературознавстві важливо звертати увагу на культурний та історичний контекст, у якому був створений твір. Аналізуючи тексти, які були написані у періоди соціальних або політичних змін, через лінгвопрагматику можна зрозуміти, як ці зміни вплинули на мову, символіку та підтексти твору.

Літературні твори часто використовують іронію — мовленнєвий прийом, що базується на розриві між буквальним значенням і прихованим змістом. Іронія створюється через імплікатурні висловлювання, які сприймаються читачем на глибшому рівні, ніж те, що висловлено прямо. Поліфонія, яка розуміється як багатоголосся у творі, теж може бути об'єктом лінгвопрагматичного аналізу. У романах поліфонічність може бути представлена як одночасна наявність декількох незалежних голосів або точок зору, які вступають у діалог між собою.

Лінгвопрагматичний підхід також може бути використаний для дослідження гендерних і соціальних аспектів літературних текстів. Як різні соціальні групи, зокрема чоловіки і жінки, або представники різних класів використовують мову, які мовні стратегії вони застосовують і як це впливає на їхній образ у тексті? Яскравий приклад такого підходу наявний у романах Жорж Санд, де через мову персонажів можна побачити гендерні обмеження і суспільні норми, які діяли у той час.

Отже, лінгвопрагматика, як наука, вивчає використання мови у комунікативних актах, особливу увагу приділяючи взаємодії між мовцем і слухачем, контексту мовлення, а також намірам, які стоять за висловлюваннями.

Такий підхід дозволяє розглянути літературний текст не тільки як набір лінгвістичних елементів, а й як складну систему взаємодії між автором та читачем. Застосування лінгвопрагматичного підходу в літературознавстві сприяє глибшому розумінню авторських намірів, розкриттю підтекстів і прихованих значень у творах. Літературні твори аналізуються не лише з точки зору їхнього семантичного змісту, але й у контексті їхньої функціональної ролі, що враховує соціокультурні аспекти, емоційний вплив на читача та прагматичні цілі, які автор ставить перед собою. Застосування лінгвопрагматичного аналізу дозволяє також виявити механізми створення текстової поліфонії, в якій відображаються різноманітні точки зору та позиції. Особлива увага приділяється ролі адресата, який у межах лінгвопрагматичного підходу розглядається як активний учасник комунікативного процесу. Адресат впливає на форму і зміст літературного твору, сприяючи формуванню діалогу між автором і читачем. Це відкриває нові можливості для дослідження літературних текстів через призму їхньої комунікативної спрямованості, оцінки впливу на аудиторію та способів передачі емоцій і смислів.

Загалом, розглянутий підхід дозволяє не тільки поглибити інтерпретацію літературних творів, але й розширює горизонти літературознавчих досліджень, додаючи їм багатовимірності та динамізму. Лінгвопрагматичний підхід стає важливим інструментом для аналізу літератури, що дозволяє відчувати текст як живий комунікативний акт, де взаємодія між автором і читачем є центральним елементом.

1.2 Поняття та роль мовленнєвого портрету у художньому тексті

Антропоцентризм, який останнім часом міцно утвердився в сучасній науковій думці, сприяє тому, що людина – її індивідуальність, особистість, мовленнєва поведінка – стає об'єктом дослідження багатьох лінгвістичних студій. У центрі уваги сучасної лінгвістики, зокрема лінгвостилістики, є аналіз стилістичних прийомів та засобів виразності мови. Контекстуально зумовлене та доречне застосування цих засобів уможливорює змалювання художніх образів та

глибше й виразніше розкриття змісту художнього твору. Одним із основних інструментів творення образу є мовленнєвий портрет персонажа, який можна розглядати як складову проблеми, що актуалізує вивчення комунікативних студій загалом. Відтак, проблема дослідження мовленнєвого портрета персонажа художнього твору є надзвичайно актуальною.

Питання створення художніх образів є важливою проблемою в дослідженні літературної творчості. Важливу роль у створенні образу персонажа відіграє його мовленнєвий портрет. Це явище цікаве з точки зору лінгвістики, а особливо з точки зору лінгвостилістики як розділу мовознавства. Лінгвостилістика вивчає стилістичні прийоми і засоби виразності мови, використання яких є доречним і контекстуально зумовленим, що дає можливість більш виразно і глибоко передати зміст художніх творів і змалювати художні образи.

Безпосереднім засобом комунікації між читачем і персонажами є мовлення персонажів. Діалоги персонажів є безпосереднім джерелом інформації про героїв для читача і водночас важливим елементом у створенні образів персонажів. Діалоги персонажів є моделюванням висловлювань, які можуть виникнути в різних ситуаціях спілкування. Таке зображення персонажів у художніх творах називається репродуктивним. Репродуктивне зображення персонажа означає передачу особливостей мовлення персонажа без використання власних слів автора. У цьому випадку читач сприймає мовлення персонажа так, як його подає автор у творі, без авторських коментарів, і в результаті у читача складається певне враження про особистість персонажа. Розуміючи діалог персонажа, читач не тільки звертає увагу на пряме значення реплік персонажа, але й помічає підтекст діалогу, розуміє, чому і з якою метою це було сказано. Подача діалогу персонажа у творі без авторської інтерпретації дозволяє читачеві сформулювати власне враження про персонажа і виробити ставлення до нього.

У лінгвістиці мовлення персонажа як елемент художнього тексту часто називають мовленнєвим портретом. Поняття мовленнєвого портрета настільки укорінилося в лінгвістиці, що навіть виокремилася в самостійний напрям

вивчення особистості з лінгвістичної точки зору. Інтерес до вивчення мовленнєвих портретів людини з'явився, починаючи з 20-го століття.

Задля цього варто виокремити деяких українських лінгвістів, що досліджували цю тему. Так, В. Ницполь [22] аналізує мовну репрезентацію персонажів серійних вбивць, а А. Шаповал [31] присвятила себе вивченню лінгвокультурних особливостей мовної особистості художніх персонажів.

Особливо активно поняття мовленнєвого портрета вивчається в рамках перекладознавчої теорії та практики. Так, крізь призму перекладознавства явище мовленнєвих портретів персонажів художніх творів описано в роботі М.Бережної [4], яка зосереджує увагу на засобах створення мовленнєвих особливостей персонажів та аналізує їх відтворення в українській мові. На думку автора, стилістичні елементи та стилістично маркована лексика є засобами характеристики мовлення персонажів і на їх точне відтворення в перекладі перекладачеві слід звернути особливу увагу.

Т. Лисиченко [17], здійснюючи порівняльний аналіз мовлення персонажів роману Д. Кіза «Квіти для Елджернона», стверджує, що точне відтворення образів у тексті перекладу можливе лише за умови точного відтворення мовленнєвих характеристик цих персонажів. Дослідниця підсумовує, що «лише завдяки ретельному лінгвістичному та когнітивно–психологічному аналізу мовлення персонажів можна створити переклад, еквівалентний тексту художнього твору» [17].

Дослідженню впливу мовної особистості перекладача на продукт перекладу присвячена робота М. Іваницької. Авторка пропонує структурну модель мовної особистості перекладача, в якій виокремлює три неієрархічні компоненти: лінгвістичний, когнітивний та прагматичний. На основі проведених досліджень вона стверджує, що «усі рівні мовної особистості перекладача проявляються в тексті його перекладу як маркери індивідуального стилю та суттєво впливають на адекватність відтворення оригіналу» [11].

Як і в багатьох інших галузях лінгвістики, вивчення мовленнєвих портретів почалося з принципів опису мовлення. В результаті саме поняття мовленнєвого

портрета значно розширилося, оскільки дослідники дійшли висновку, що синтаксис і лексика є основними критеріями для побудови мовленнєвого портрета особистості.

Зрештою, літературознавці дійшли висновку, що мовленнєві портрети можна створювати як для реальних, так і для вигаданих персонажів. Це пов'язано з тим, що, вивчаючи мовлення персонажа, можна краще зрозуміти образ персонажа, призначення персонажа в даному тексті, авторський задум і, зрештою, прихований сенс, який автор вкладає в уста персонажа. Таким чином, читач відкриває для себе сенс твору через мову. Мова завжди була тісно пов'язана з літературою. Це тому, що ці дві дисципліни живуть у тісному взаємозв'язку, і одна не може знати іншу, не використовуючи одну з них. Методи вивчення мови завжди повинні використовуватися при вивченні літератури, а багата спадщина літератури повинна використовуватися при вивченні мови. Це питання розкриває міждисциплінарний характер нашого дослідження.

Понятійний апарат дослідження передбачає розкриття змісту таких понять як «мовленнєвий портрет» та «мовний портрет» (їхня диференціація буде актуалізована у другому підрозділі цієї наукової розвідки), «мовленнєва характеристика», «діалогічне мовлення» та «внутрішнє мовлення персонажів», «персонажне мовлення», «художній портрет мовлення», «комунікативний стиль мовлення персонажа».

На думку В. Ницполь, «мовний портрет є загальною категорією і складником мовної особистості, що вербалізується за допомогою мовних засобів у поєднанні із соціальною, віковою та психологічною характеристикою індивіда, а мовленнєвий портрет є важливою складовою, що його доповнює» [22].

Мовленнєва характеристика – це складова характеристики протагоніста або персонажа, що включає його манеру говорити, лексику, якій він віддає перевагу, мовленнєві патерни та використання фіксованого словникового запасу [1]. Це розкриття характеристик і якостей персонажа у творі через його пряму мову та авторський опис цих характеристик.

Через манеру мовлення персонажів, слова, які вони вживають, та синтаксичну структуру речень читач може зробити певні висновки про тих чи інших персонажів. В. Кухаренко [14] розрізняє діалогічне мовлення та внутрішнє мовлення персонажів. Діалогічні висловлювання можуть бути повними описами персонажів твору, а також додатковими описами персонажів. Такі діалоги також виражають ставлення інших персонажів до описуваної особи, що також відіграє важливу роль. Внутрішній монолог персонажа (наприклад, потік свідомості, внутрішній монолог) розкриває внутрішній світ персонажа і допомагає нам зрозуміти його ситуацію, мотиви і ставлення до тих чи інших подій і персонажів.

Монологи та діалоги є основними формами мовлення персонажів у літературних творах. Це пов'язано з тим, що в художньому творі мовна особистість персонажа найяскравіше розкривається тоді, коли він взаємодіє з іншими персонажами. Яким би не було смислове наповнення висловлювання, висловлювання багато в чому характеризує мовця, розкриваючи його культуру, загальну освіченість, соціальний статус і професійну приналежність, а кожне висловлювання персонажа становить його мовленнєву партію [4].

Як підкреслює В. Антонов у статті «Комунікативні стилі персонажного мовлення» [1], стилі мовлення персонажів романів значною мірою залежать від характеристик персонажів (вік, стать, професійна діяльність, соціальний статус, національність, етнічна приналежність, регіон проживання тощо), під комунікативним стилем персонажа розуміють сукупність лексико–стилістичних компонентів і висловлювань персонажа в тексті твору, в якій компоненти мовлення виконують обрану мовцем комунікативну тактику [1].

Комунікативний стиль персонажа – це модель мовленнєвої поведінки персонажа. Загалом стиль спілкування визначають як системну конфігурацію мовних, мовленнєвих і позамовних засобів, спосіб організації висловлювань мовця. Автор скористався можливістю використати термін «комунікативний стиль мовлення персонажа», оскільки це поняття може бути застосоване як до реальної комунікації, так і до досліджень мовлення персонажів [1].

Вибір мовних засобів, за допомогою яких автор художнього твору характеризує мовлення персонажа, ґрунтується на різних чинниках і надає читачеві твору максимально можливу інформацію про особистість персонажа – «стать, вік, регіоналізм, етнічну приналежність, темпоральні характеристики, соціальний статус, зовнішність, темперамент та емоційний стан, стосунки між комунікантами». Мовленнєва поведінка героя художнього твору є потужним засобом персоналізації його портрета, а будь-які зміни в мовленні можуть свідчити про зміни в повсякденному житті героя, його психоемоційному стані, внутрішньому світі та свідомості.

За допомогою деталей і динаміки портрета автор твору передає сутність свого персонажа, його внутрішній світ. Розуміючи ці деталі, читач засвоює розуміння художником характеру та особистості. Таким чином, між автором і читачем відбувається естетичне і духовне спілкування [12].

На думку В.Кухаренко [14], портрети виконують не лише функцію підкреслення індивідуальності, а й характерологічну функцію (особливо в жанрі динамічних портретів, що зображують розвиток людини). Крім того, портрети є активаторами категорій текстової зв'язності, модальності та концептуальності.

Загалом художній портрет через мовлення – явище поліфункціональне. У межах художнього твору він може виконувати різні функції, безпосередньо пов'язані з функціональним наповненням художнього тексту. Спираючись на дослідження В.Кухаренко [14], присвячені функціям художніх портретів мовлення, ми пропонуємо виокремити такі функції художніх портретів мовлення:

1. *Характеризуюча функція* (допомагає краще визначити особистість героя, його індивідуальні риси, приналежність до тієї чи іншої соціальної групи та особливості виховання);

2. *Функція виділення* (ця функція слугує для того, щоб чітко виділити головного героя, відрізнити його від інших персонажів);

3. *Порівняння* (тобто за допомогою художніх портретів можна легко порівняти кількох персонажів одного тексту, розділу, сцени тощо, звернувши

увагу на їхню зовнішність, мову, поведінку, внутрішній стан та інші особливості);

4. *Психологічна або емоційна* (характеристика може розкрити стан героя, його психологічний настрій та емоційний фон на даному етапі розповіді);

5. *Експресивна* (автор безпосередньо впливає на читача через зображення персонажів, наприклад, коли у словах, діях і думках персонажів відображається авторський світогляд або, навпаки, коли у словах і діях персонажів проглядаються авторські наміри і парадоксальні конфлікти).

У своїх портретах автори намагаються підібрати деталі, які максимально передають основні характеристики зображуваних персонажів і дозволяють читачеві побачити особистість героя, його соціальне оточення і психологію в цілому.

Мова автора і мова персонажів також відіграють важливу роль у створенні портрету. Тому всі композиційно-мовні форми авторської мови (опис, розповідь, роздум тощо) відображають авторську точку зору, в тому числі й на певних персонажів. У межах таких композиційно-мовних форм автор описує зовнішність, характер і внутрішній світ персонажів. Такий спосіб портретування можна вважати експліцитним, якщо він описує персонажів безпосередньо. Однак автори часто надають перевагу імпліцитному зображенню персонажів, як—от включення або дотик до псевдопортретів, що містять певні деталі, в процесі оповіді та роздумів. Прямі описи та імпліцитні деталі зовнішності та характеру персонажа можуть бути включені у висловлювання персонажа. Через висловлювання персонажа, лексику, яку він використовує, та синтаксичну структуру речення читач може зробити певні висновки про конкретного персонажа.

Портрети в художніх творах характеризуються зовнішнім образом людини і внутрішнім образом людини, який стає видимим, помітним на зовнішній поверхні. Мовленнєві портрети надають особі відчутності, зримості, навіть візійності, дозволяють читачеві «уявити» її та впізнати як живу, реальну людину. Майстерно складені художні портрети дозволяють читачеві впізнати в образі

реальну людину з усіма її індивідуальними відмінностями, характеристиками і прикметами (від інтонації голосу до особливостей рис обличчя і деталей одягу).

Основою для опису мовленнєвого портрета персонажа є його індивідуальний лексикон, куди можемо зарахувати часто вживані слова, стилістичні засоби і синтаксичні структури, які виступають характерними ознаками індивідуалізованої мовленнєвої поведінки цього персонажа.

Мовленнєва поведінка героя художнього твору є потужним засобом індивідуалізації його портрета, а будь-які зміни в мовленні можуть бути свідченням змін у побутовому житті героя, його психоемоційному стані, внутрішньому світі, свідомості.

Мовленнєвий портрет персонажа є одним з засобів художнього втілення дійових осіб твору через підбір слів, висловлювань і зворотів, притаманних для конкретної дійової особи.

Для створення образу персонажа автор художнього твору використовує експліцитні й імпліцитні засоби і прийоми. До експліцитних належать пряма вказівка на риси характеру, вік, національність, професію, освіту, соціальний статус персонажа тощо. Імпліцитні засоби дещо ширші і включають різноманітні стилістичні прийоми, використання в мовленні персонажів функціонально-зabarвленої лексики, сленгізмів, діалектизмів, і засобів, що вимагають від читача/глядача додаткової фонові інформації для їх інтерпретації (алюзії, прецедентні тексти та імена і т.д.).

У літературному творі мовленнєвий портрет представляє собою образ або опис персонажа через його мовлення, спосіб висловлювання, лінгвістичні особливості та інші характеристики мови, якими він користується. Це не лише зовнішнє описання або розповідь про персонажа, але також його характер, внутрішня сутність, емоційний стан та ставлення до свого оточення.

Мовленнєвий портрет можна створити за допомогою ряду художніх засобів, таких як діалоги, монологи, внутрішні – монологи, жести у мовленні, іронічне чи саркастичне висловлювання тощо. Таким чином читач може краще

зрозуміти внутрішній світ, мотиви та характер людини, уявити її більш реалістично та яскраво.

Наприклад, мовленнєві портрети включають не лише мову, якою користується персонаж, але й манеру, швидкість та інтонацію мовлення. Він може розкрити емоційний стан персонажа, рівень освіти та соціальний статус, а також відобразити конфлікти, переживання та зміни, через які він проходить протягом історії.

За допомогою мовленнєвого опису письменник може показати характери персонажів, їхні внутрішні конфлікти та мотивації через їхні висловлювання, діалоги та внутрішні монологи. Вибір мови, тону і жестів може допомогти відтворити те, як персонаж сприймає і взаємодіє з навколишнім світом.

У художній літературі мовленнєві портрети відіграють важливу роль у характеристиці персонажів і розвитку сюжету. Отож, варто розглянути деякі важливі аспекти ролі мовленнєвих портретів.

Отже, мовленнєві портрети – цінний прийом оповіді в художній літературі, який дозволяє авторам розкрити особистість персонажа, його внутрішні конфлікти та мотивації через його слова, діалоги та внутрішні думки. Вибір слів, інтонація та мовленнєві жести відіграють важливу роль у відтворенні того, як персонаж сприймає та взаємодіє з навколишнім світом. Крім того, мовленнєві портрети допомагають створити атмосферу і настрій сцени, передаючи емоційний стан персонажів і вплив ситуації. Вони також сприяють розвитку сюжету, розкриваючи важливу інформацію або ключові моменти історії. Створюючи реалістичні та автентичні мовленнєві портрети, автори роблять персонажів більш правдоподібними та яскравими, дозволяючи читачам глибше зрозуміти їхні характери. Таким чином, мовленнєві портрети слугують важливим інструментом у художній літературі, розкриваючи характери, передаючи емоції, просуваючи сюжет і посилюючи враження від читання.

1.3 Диференціація мовленнєвого та мовного портретів персонажа художнього твору

Диференціація мовленнєвого та мовного портретів персонажів художнього твору є досить дискусійним та знаходить відображення в сучасних наукових розвідках. Так, З.Шевчук розмежовує поняття мовного і мовленнєвого портрета, виходячи із тлумачень термінів «мовний» і «мовленнєвий», і вважає, що «мовний портрет є загальною родовою категорією, складником мовної особистості й вербалізується мовними засобами за допомогою низки характеристик, які можуть доповнюватися (соціальних, вікових, етнокультурних). Мовленнєвий портрет значною мірою доповнює мовний; він проявляється безпосередньо в мовленнєвій ситуації, яку створюють комуніканти» [32]. Схематично відносини між цими поняттями можна зобразити так:

Рис. 1.1 Структурне співвідношення мовної особистості та мовного портрета. [32]

Рис. 1.2. Взаємозв'язок термінів «мовна особистість» «мовний портрет» та «мовленнєвий портрет» [32]

Відповідно, мовний портрет є ширшим поняттям – він включає в себе мовленнєву характеристику і конкретизується межами мовних здібностей та знань автора тексту.

Мовленнєва характеристика (мовленнєвий портрет) – це підбір слів і виразів, характерних для кожного героя літературного твору, як засіб ідентифікації персонажа. Для цього можуть бути використані нормативні «книжні» мовні слова і конструкції, але також місцева лексика, необроблені структури і активно вживані улюблені «слова» і вирази, які характеризують літературного персонажа в певних аспектах (наприклад, загальнокультурному, соціальному, професійному), як засіб мовної характеристики.

Мовний портрет є загальною категорією для опису та аналізу мовної характеристики персонажів літературних творів – як мова використовується для втілення та розкриття особистості, внутрішнього світу та характеру літературного героя. У той час як мовленнєвий портрет реалізується в

мовленнєвих взаємодіях персонажів – діалогах, монологів та інших мовленнєвих проявах у тексті прозового твору.

Уявлення мовного портрету у рамках мовної особливості мови дійових осіб трактується в «Енциклопедії української мови» так: «...художня виразність образу героя залежить від мотивації мовних засобів, які використовує автор: «...художня виразність образу в реалістичному творі значною мірою залежить від умотивованості використаних автором стилістичних засобів, які створюють «мовний портрет» героя». У реалістичному творі під «мовним портретом» розуміють точне відтворення мовних особливостей обстановки, в якій зображується дійова особа [29]. Л. Марчук описує мовленнєвий портрет так: «...мистецтво мовленнєвого портрета вимагає, щоб поряд із зовнішньою схожістю автор передавав духовне життя людини, відображав соціальний статус героя, певні типові ознаки тогочасної дійсності, в якій він живе, тощо», роблячи його ідеальним доповненням до енциклопедійного тлумачення [19]. Таке тлумачення дає змогу виокремити певні риси світу та особистості для характеристики конкретної мовного портрету.

Мовний портрет розглядається Л. Мацько та С. Єрмоленко як стилістична одиниця. С.Єрмоленко виокремлює внутрішній, психологічний мовний портрет, який реалізується через опис внутрішнього стану персонажа за допомогою специфічних мовних засобів, таких як метафори, порівняння, епітети, та зовнішній мовний портрет, який реалізується через опис зовнішніх ознак персонажа [30].

К. Кусько стверджує, що мовлення персонажа одразу формує мовний образ персонажа. Серед ключових елементів дослідниця виділяє зв'язок між мовленням персонажа та його характером, те, як відрізняються за мовленням головні герої, те, як у мовленні проявляється соціальна, професійна та локальна приналежність персонажа, те, як у мовленні відображається світогляд, політичний рівень та ідеологічна позиція персонажа, а також те, як мовлення персонажа еволюціонує у зв'язку з еволюцією образу [12].

Серед існуючих на сьогодні визначень мовленнєвих портретів ми розглянули два основних, які є найбільш поширеними:

1) Мовленнєвий портрет – це сукупність мовних і мовленнєвих характеристик комунікативної особистості в певний момент часу. Такі мовленнєві портрети відображають такі аспекти особистості, як вікові, гендерні, психологічні, соціальні, етнокультурні та лінгвістичні. Вікові характеристики включають сукупність ознак фізіологічної, психічної та соціальної активності людини.

2) Мовленнєві портрети – це набір переваг щодо способу мовлення мовця в певній ситуації з метою реалізації певного наміру або стратегії впливу на слухача. Однією з їхніх характеристик є те, що мовна поведінка є фіксованою та автоматичною при повторенні певних комунікативних ситуацій.

Прояв мовної індивідуальності найяскравіше виражений у романах, де смислове навантаження набагато більше. У літературі мовленнєві портрети є засобом створення художніх образів. Схема вираження мовленнєвих портретів виглядає наступним чином:

1. загальний рівень словникового запасу мовця, мовні одиниці, які найчастіше використовуються мовцем, та характеристика набору мовних одиниць (лексичних і граматичних), що об'єктивують висловлювання;
2. синтаксичний портрет, що складається з найбільш типових синтаксичних конструкцій та особливостей мовця;
3. характеристика поведінки мовця;
4. цілі та наміри, які найчастіше переслідує мовець у своїй комунікації.

Існування дихотомії «мова/мовлення» призвело до розмежування таких понять, як мовний та мовленнєвий портрети. У межах загального визначення мовного портрета наразі необхідно розрізняти такі його складові 1) втілення мовної особистості в мовленні та 2) сукупність мовних навичок мовця в конкретній ситуації для реалізації намірів і стратегій впливу на слухача. При цьому мовний портрет буває як індивідуальним (відображає особливості конкретної мовної особистості), так і колективним (відображає узагальнені

мовленнєві звички, характерні для людей певного віку, соціального чи професійного середовища).

Мовний портрет індивіда будується з урахуванням його мовних уподобань, тоді як мовленнєвий портрет проявляється через комунікативну поведінку індивіда. Мовленнєвий портрет індивіда фокусується на стилі індивіда, що відображає характеристики конкретної мовної особистості, але в цілому дослідження фокусується на конкретних яскравих діагностичних точках, оскільки мовні парадигми від мовлення до словотвору відповідають загальним нормативним параметрам. Різниця між мовним і мовленнєвим портретами полягає в тому, що мовний портрет є більш точним щодо мовних уподобань людини, тоді як мовленнєвий портрет формується через вербальний діапазон і комунікативну поведінку. У цьому контексті обидва поняття є складовими концепції лінгвокультурних типів, які не тільки визначають мовну та комунікативну поведінку індивіда, але й створюють загальний, національний, мовний та соціокультурний образ людини.

Таким чином, розмежування понять мови та мовлення є визначальним критерієм, за яким диференціюються поняття мовного та мовленнєвого портретів. Водночас, якщо мовні портрети показують уподобання мовця у виборі мовних засобів, то мовленнєві портрети демонструють комунікативну поведінку мовця. Мовленнєві портрети пов'язані з такими поняттями, як лінгвокультурний тип і мовна особистість. При аналізі мовленнєвих портретів необхідно враховувати зв'язок між мовленням персонажа та його особистістю, особливості мовлення персонажа, прояви соціальної, професійної та регіональної приналежності в мовленні, відображення в мовленні світоглядних, політичних та ідеологічних позицій. Мовленнєвий портрет в літературному творі є проекцією авторського стилю і певною мірою відображає світогляд автора та його ставлення до описуваної особи.

Висновки до Розділу 1

Лінгвопрагматичний підхід у літературознавстві є цінним інструментом для поглибленого аналізу художніх текстів. Він виходить за межі традиційного лінгвістичного аналізу, зосереджуючись на комунікативних стратегіях, які використовує автор для створення твору. Цей підхід досліджує взаємодію між мовою та контекстом, дозволяючи дослідникам вивчати, як автори використовують мовленнєві акти, імплікатури, дейктичні маркери та інші засоби для досягнення певних ефектів на читача. Аналізуючи мовленнєві акти в діалогах персонажів, дослідники можуть глибше зрозуміти їхню психологію, мотиви та соціальні стосунки. Лінгвістичні стратегії, які використовують персонажі або оповідачі, часто виявляють приховані підтексти або натяки, які можуть бути неочевидними на перший погляд. Лінгвістична прагматика допомагає розшифрувати ці підтексти, відкриваючи нові грані для інтерпретації. Використання лінгвопрагматичного підходу також дозволяє вивчати взаємодію між текстом і читачем. Літературні твори мають на меті не лише передати інформацію, але й створити емоційний чи інтелектуальний вплив на аудиторію. Лінгвопрагматика допомагає зрозуміти, як автори намагаються впливати на читачів через вибір мови, структуру оповіді чи мовленнєві акти персонажів.

Існування поняття «мовний портрет» і «мовленнєвий портрет» є обов'язковими в літературознавстві з кількох причин. По-перше, розрізнення цих двох понять дає змогу глибше зрозуміти характери персонажів та їхню психологію в літературних творах. Зосереджуючи увагу на мові та мовленні як інструментах характеротворення, дослідники та читачі отримують нові можливості для аналізу та інтерпретації. По-друге, в контексті сучасних теорій комунікації, які підкреслюють важливість мови та мовлення у людській взаємодії, важливо розрізняти мовні та мовленнєві аспекти характеротворення в літературі. Зрештою, розмежування мовного та мовленнєвого портретів стимулює розвиток інноваційних методів аналізу художніх текстів та їхніх персонажів. Це можуть бути когнітивні, психологічні та лінгвістичні підходи, які допомагають дослідити внутрішній світ персонажів.

Мовленнєвий портрет у художній літературі слугує потужним інструментом для розкриття характерів персонажів і глибокого проникнення в їхню психологію. Завдяки мовленнєвому портрету автори можуть виразити особистісні риси своїх персонажів, демонструючи їхні мовленнєві патерни, тон, образи та мовні засоби вираження. Крім того, мовленнєвий портрет є засобом психологічного аналізу, оскільки відображає думки, почуття та внутрішній світ персонажа. Завдяки зануренню в їхні мотивації та наміри, персонажі стають більш реалістичними та близькими читачеві. Загалом, мовленнєвий портрет відіграє фундаментальну роль у розвитку персонажів, створенні емоційно насичених сцен і підвищенні якості та достовірності художніх творів.

Отже, поняття «мовний портрет» і «мовленнєвий портрет» є актуальними і новими, оскільки допомагають глибше зрозуміти літературний твір і сприяють розвитку сучасних методів аналізу та інтерпретації.

РОЗДІЛ 2

Особливості мовлення персонажу як засіб створення його портрету у творчості Жорж Санд

2.1 Феміністичні особливості прози Жорж Санд та їх вплив на творення мовленнєвих портретів персонажів.

Фемінізм як ідеологія в духовному контексті почав формуватися в добу Просвітництва. Віра в розум поєднувалася у цей період з вірою в прогрес та можливість перебудови суспільства на розумних засадах. Оскільки жінки, як і чоловіки, є розумними істотами, то вони рівною мірою є носіями 17 невід'ємних прав. З цієї раціоналістично-ліберальної аргументації випливало, що немає жодних розумних підстав для дискримінації жінок як таких [28].

Термін «фемінізм» (в англійській мові «*feminism*», латинською «*femina*») означає низку політичних і суспільних рухів, ідеологій, які мають спільну мету – визначити, встановити і досягти політичної, економічної, культурної, особистої та соціальної рівності жінок та чоловіків. В основу фемінізму покладено переконання про одвічну нерівність жінок і чоловіків та твердження, що жінки є об'єктом постійної дискримінації [26].

Інтелектуали ще в античному світі замислювалися над питанням участі чоловіків і жінок у суспільному житті. Зокрема, Платон першим висунув ідею гендерної рівності, довівши, що чоловіки і жінки однаково володіють чеснотами, необхідними для управління державою. Аристотель, з іншого боку, стверджував, що жінки не володіють тими ж чеснотами, що й чоловіки, і тому для них природно перебувати в підлеглому становищі. Такий погляд на статус і роль жінки в суспільному та сімейному житті лише виражав існуючий стан речей і цілком відповідав існуючій світоглядній парадигмі. Він домінував у всіх культурах, як західних, так і східних, протягом століть [28].

Дати точне визначення поняттю «фемінізм» практично неможливо, адже на сьогоднішній день існує близько 300 визначень даного терміну. Сучасні академічні дослідження підходять до поняття «фемінізм» з трьох точок зору. По-

перше, під фемінізмом розуміють різні форми опору жінок чоловічій тиранії, які можна знайти в усіх культурах і в усі періоди історії. По-друге, фемінізм розуміється як конструювання соціально-економічної та політичної відповідальності для усунення домінування, заснованого на поділі людей за статевою ознакою. По-третє, фемінізм використовується для опису політики, спрямованої на зміну існуючих дискурсів влади.

У наш час літературна критика стає дедалі активнішою. Зростає рух за переосмислення основних методологічних і філософських канонів класики, не оминули і творчість відомої французької письменниці Жорж Санд, чий доробок являє собою високе історико–літературне явище. Вона зазирнула у такі глибини людської душі, які ще не відкривалися нікому до того часу; саме з її ім'ям пов'язана постановка проблеми емансипації жінки у французькій літературі, яку пізніше запозичили й вітчизняні письменниці, а саме Марко Вовчок, Ольга Кобилянська, Софія Крушельницька, Наталія Кобринська, Софія Окуневська та інші [6].

У романах Аврори Дюпен, яка писала під псевдонімом Жорж Санд, це питання набувало характеру конфронтації з навколишнім середовищем, з власними переконаннями і прагненнями, або глибокої психологічної драми людини, яка робить крок проти загальноприйнятої моралі.

На початку своєї творчості письменниця розробила новий жанр у французькій літературі XIX ст. – психологічний романтичний роман. Привабливість психологічного роману з його мінімальним набором персонажів і зовнішніх подій випливає з переконання авторки, що людині потрібна не стільки свобода в соціальному суспільстві, скільки особиста свобода в духовному житті. Таким чином, творчість Жорж Санд є спробою переосмислити літературну традицію, згідно з якою жінка є залежною від свого соціального середовища і приреченою на приниження. Авторка ставилася до жінок передусім як до об'єктів психологічного опису, простежуючи їхні настрої, процеси мислення та емоційні зміни. Своїм творчим пензлем вона боролася за емансипацію жінок та їхнє право розпоряджатися власною долею, називаючи себе «Спартаком серед рабинь».

У своїх романах вона зображувала прогресивних жінок, які намагаються позбутися гніву та приниження, нав'язаного їм суспільством. У своїх творах Жорж Санд висунула концепцію «вільної жінки», даючи жінкам можливість контролювати власну долю і мати рівні з чоловіками можливості у повсякденному житті та громадській діяльності. Проза Жорж Санд відзначається численними феміністичними особливостями, які роблять її творчість важливим внеском у літературний рух за права жінок. Пропонуємо розглянути кілька ключових аспектів:

- У творах Ж. Санд часто представлені сильні, незалежні жіночі персонажі, які кидають виклик очікуванням суспільства щодо того, як жінки повинні поводитися. Ці персонажі кидають виклик традиційним гендерним ролям і нормам, виступаючи за права та автономію жінок.
- У своїх доробках Жорж Санд заглиблюється у внутрішнє життя своїх героїнь, досліджуючи їхні думки, почуття та бажання з чутливістю та глибиною. Вона розповідає про досвід жінок, висвітлюючи їхні труднощі та перемоги у світі, де домінують чоловіки.
- Ж. Санд критикує владні структури, які пригнічують жінок, підкреслюючи способи, за допомогою яких патріархат і сексизм формують суспільство та обмежують можливості та свободи жінок. Вона виступає за гендерну рівність і соціальну справедливість, закликаючи до більш справедливого та інклюзивного світу для жінок.
- Також, авторка часто вшановує зв'язки сестринства та солідарності між жінками, зображуючи жіночу дружбу та стосунки як джерела сили та підтримки у світі, який прагне розділяти та підкорювати жінок. Вона виступає за те, щоб жінки збиралися разом і підтримували одна одну в боротьбі за рівність і справедливість.
- Тексти Ж. Санд підкреслюють важливість освіти та розширення прав і можливостей жінок, виступаючи за те, щоб жінки мали доступ до знань, навичок і можливостей, які дозволять їм реалізувати свій потенціал і зробити внесок у суспільство. Вона вірить у трансформаційну силу

освіти для жінок і її здатність кинути виклик і змінити гендерні норми та нерівність.

У творчості письменниці критики виділяють три періоди:

I. Період романтичного визрівання і змужніння. Провідна тема – тема залежності і приниженого становища жінки у тогочасному суспільстві.

II. Період перелому у світогляді та естетиці Жорж Санд, пов'язаний з її захопленням утопічним соціалізмом. У творчості письменниці це проявилось в ідеалізації народу як носія вищих моральних чеснот. Саме в цей період були створені романи, головні герої яких – це бунтарі-жінки, і їхній бунт переломлений через проблему емансипації жінки.

III. Цей період творчості найбільш тривалий і найменш динамічний. Письменниця все помітніше виходила з ритму суспільного й літературного розвитку. Вона створила ряд романів, у яких центральне місце відведено зображенню вузького світу сімейного життя, де звучали мотиви примирення з дійсністю [6].

Перший період – це особливий період, в якому домінує феміністична тематика. О. Білецький пише про це так: «Перший період творчості Жорж Санд часто називають періодом «романів пристрасті», головним завданням яких була боротьба за емансипацію жіночої особистості [5].

Серед робіт цього періоду – «Індіана» (1832), «Валентина» (1832), «Лелія» (1833), «Жак» (1834) та «Андре» (1834).

«Індіана» є «літературним дебютом» авторки і має глибокий феміністичний характер. У романі піднімаються різноманітні питання, найважливішим з яких є питання особистої свободи, тобто свободи від жорстокого чоловіка. Індіана, головна героїня роману, морально і фізично замучена своїм чоловіком Делмаром, але знаходить свободу в коханні до Реймонда, брехуна і шахрая.

Образна система роману не є надзвичайно розгалуженою, але авторка використовує низку образів для розкриття духовної драми Індіани. Звільнення Індіани відбувається, коли вона не підкоряється наказу їхати з чоловіком на острів

Бурбон, за що її карають, замикаючи в кімнаті, але це не зупиняє її непокору – вона вилазить з вікна і біжить до коханого Реймонда.

«Валентина» – це другий роман, в якому піднімається тема використання жінок чоловіками заради багатства та кар'єрного зростання. Як і в «Індіані», Валентина в цьому романі є джерелом протесту і бунту.

«Лелія» – доволі неорганізований роман з деякими байронічними мотивами, народжений розчаруванням автора у своїх поглядах на життя: За словами О.Білецького, «Лелія (Пульхерія) – це «найвища жінка». Вона зневірилась в житті і в коханні. Вона занадто горда, щоб жити як усі. Вона надміру здатна до аналізу, щоб зняти з реальності всі завіси обману, які її надихають». Яскрава уява головної героїні малює чітку картину ідеалу і водночас неможливості його досягнення. Коли твір набув широкого розголосу, критики зрозуміли, що Жорж Санд – жінка, і намагалися провести паралель між різними подіями в романах та її власним життям і разом з тим знайти схожість. [5] Це відкриває деякі нові риси художньої прози Жорж Санд. Наприкінці роману Лелія шукає розради у громадській діяльності і врешті–решт йде до монастиря, щоб позбутися багатьох своїх думок.

«Жак» – роман, у якому, окрім теми фемінізму, на перший план виходить нова тема. Жак – офіцер у відставці, який пережив розруху наполеонівських воєн, ностальгує за селом, глибоко закоханий у Фернанду і відкидає насильницький шлюб. Сильвія – сестра Жака, поділяє такий же світогляд, що й брат, уродженка села, близька до природи і має блискучих, схожих за характером та темпераментом героїнь попередніх творів, а саме: Індіану, Валентину і особливо Лелію. Жак і Сильвія – вольові та вперті люди з твердими переконаннями. Фернанда – коханка Жака, яка не знає турбот, не має зобов'язань і принципів, живе безтурботним і радісним життям, через що не переживає душевний біль, покидаючи Жака заради Окатава. Октав, з іншого боку, є бранцем швидкоплинного гламуру і не може мати тривалого кохання до жодної жінки. Він кохає Сильвію, а коли зустрічає Фернанду, легко забуває попередню жінку. Жак знаходить вирішення своєї психологічної драми і вихід зі страждань у

самогубстві. Так, Жорж Санд виробляє свої феміністичні ідеї в образі сильної та нездоланної Сильвії.

Як перший, так і другий періоди її творчості пов'язані з феміністичним рухом. Найпоширенішими з усіх її творів є два романи, «Консуело» та «Графиня Рудольштадт».

«Консуело» – це роман, який розкриває тему людського покликання, в якому жінки можуть мати рівні стосунки з чоловіками. Консуело – донька циганки та співачка. Завдяки своєму таланту вона стає дуже успішною, живе своєю професією, робить корисну справу для суспільства і духовно збагачується. Співачці вдається уникнути будь-яких зазіхань з боку чоловіків, в чому ми бачимо деталь, характерну для Жорж Санд – Консуело переодягнена в чоловіка.

«Графиня Рудольштадт» – роман, який виражає тверду позицію Жорж Санд щодо ролі жінки як матері. Особливо в образі Консуело, яка з'являється на останніх сторінках роману, ми бачимо вже не співачку, а сильну сімейну опору. Головною темою роману є статус жінки в сім'ї та перевага родинних зв'язків над соціальними. В епілозі двічі згадується про «сильні плечі» Консуело, які несуть дітей по дорозі. Ця деталь підводить до висновку, що емансипація, яку вперто відстоює Жорж Санд, зрештою перетворюється на «право» жінок нести більше тягарів і проблем, ніж чоловіки, і бути ментально сильнішими за чоловіків [4].

У мисленні Жорж Санд, як і багатьох її сучасників, справа народу, захист його інтересів та емансипація жінок були пов'язані між собою. У романі «Ізидора», присвяченому питанням рівності між чоловіками і жінками, Жорж Санд писала:

Quand je devrais mourir à la peine, je ne sortirai pas de cette pauvre mansarde, je ne quitterai pas ce sombre et dur Paris sans avoir résolu la question qui m'occupe. Elle n'est pas de médiocre importance dans mon livre: régler les rapports de l'homme et de la femme dans la société, dans la famille, dans la politique! Je n'irai pas plus avant dans mon traité de philosophie, que je n'aie trouvé une solution aux divers problèmes que cette formule soulève en moi. J'admire comme ils l'ont cavalièrement et

lestement tranchée tous ces auteurs, tous ces utopistes, tous ces métaphysiciens, tous ces poètes! Ils ont toujours placé la femme trop haut ou trop bas [73].

Аналізуючи даний уривок, можна сказати, що тон уривку сповнений рішучості і, можливо, навіть розчарування. Автор висловлює глибоку прихильність до вирішення питання гендерних відносин і, схоже, керується почуттям невідкладності в цьому питанні. Поставивши перед собою чітку мету, автор намагається вирішити питання гендерних відносин у суспільстві, сім'ї та політиці. Він підкреслює важливість цього питання у своїй роботі і заявляє, що не буде продовжувати свою філософську роботу, поки не знайде задовільного вирішення цієї проблеми. До того ж, висвітлюється надзвичайна важливість питання стосунків між чоловіками і жінками в різних сферах суспільного життя. Здається, він вважає це питання фундаментальним для своєї філософської роботи і для нашого загального розуміння суспільства. Автор висловлює певну критику попередніх підходів до цього питання, в тому числі письменників, утопістів, метафізиків і поетів. Він припускає, що вони часто займали крайні позиції, ставлячи жінок або на п'єдестал, або в підлегле становище, не зумівши досягти задовільного балансу.

Таким чином, цей уривок підкреслює прихильність і рішучість автора до вирішення проблеми гендерних відносин у суспільстві. Він підкреслює вирішальне значення цього питання в його філософській творчості та підкреслює його палке бажання знайти збалансоване і практичне вирішення цієї складної проблеми.

Разом з питанням рівності між чоловіками та жінками у суспільно-політичному житті, Жорж Санд у своєму романі також розглядає питання рівності між чоловіками і жінками з точки зору Божої волі:

La femme est-elle ou n'est elle pas l'égale de l'homme dans les desseins, dans la pensée de Dieu? La question est mal posée ainsi; il faudrait dire: L'espèce humaine est-elle composée de deux êtres différents, l'homme et la femme? Mais dans cette rédaction j'ometts la pensée divine, et ce n'est pas mon intention. En créant l'espèce humaine, Dieu -t-il formé deux êtres distincts et séparés, l'homme et la femme [73]?

Автор починає з того, що ставить під сумнів формулювання питання про рівність чоловіків і жінок у божественних цілях. Він припускає, що питання погано сформульоване, оскільки воно не враховує божественне мислення і Боже творіння людського роду. Він пропонує переформулювати питання, запитуючи, чи при створенні людського роду Бог сформував дві різні і окремі істоти: чоловіка і жінку. Таке переформулювання має на меті включити божественну перспективу в роздуми про гендерну рівність. Автор наголошує на важливості врахування божественного задуму при вирішенні питання рівності між чоловіками і жінками. Він визнає, що початкове формулювання питання опускає цю перспективу, що суперечить його намірам.

У творчості Жорж Санд можна простежити логіку, через яку письменниця популяризує два шляхи виходу жінки з-під морального та фізичного пригнічування, а саме:

- Ствердження і посилення сили принципів морального фемінізму, дієвості, прагнення до мети («Індіана», «Лелія», «Консуело», «Графиня Рудольштадт»);
- Відчай позбутися моральної залежності, бездіяльність, неможливість досягти мети, самогубство як єдиний вихід («Валентина», частково «Жак»).

Незважаючи на те, що Жорж Санд була багато в чому візіонеркою, нею також керувало відчуття можливого. Ця особливість її характеру може пояснити її ставлення до феміністичних рухів. Під час революції 1848 року Жорж Санд відіграла значну роль, пишучи різні «Бюлетені» для тимчасового уряду, а після червневих днів їй довелося побоюватися за себе через репресії, які спіткали і її друзів. Однак письменниця стримано ставилася до тогочасних феміністичних рухів, які вважала передчасними, про що свідчить часто цитований текст – лист до «Центрального комітету» лівих, відповідального за висунення кандидатів до Установчих зборів:

Les femmes doivent-elles participer à la vie politique ? Oui, un jour, je le crois avec vous, mais ce jour est-il proche ? Non, je ne le crois pas et pour que la condition

des femmes soit ainsi transformée, il faut que la société soit transformée radicalement (...). La femme étant sous la tutelle et dans la dépendance de l'homme par le mariage, il est absolument impossible qu'elle présente des garanties d'indépendance politique à moins de briser individuellement, et au mépris des lois et des mœurs, cette tutelle que les mœurs et les lois consacrent [69].

У листі критично розглядається питання участі жінок у політичному житті, підкреслюється необхідність глибоких змін у суспільстві для забезпечення справжньої гендерної рівності у цій сфері. Зусилля, спрямовані на зміну законів, політики і соціальних норм, а також ініціативи, спрямовані на сприяння економічному і соціальному розширенню прав і можливостей жінок, можуть бути більш інклюзивними і прагматичними способами досягнення цієї мети.

Аналізуючи різні роботи цієї авторки, можна зробити висновок, що її творчість відображає феміністичні переконання, які з'явилися в її житті. Жорж Санд часто називають феміністкою XIX століття, і цей ярлик цілком виправданий. Своїм життям і творами авторка показала, як жінка може бути вільною і рівною з чоловіком, незважаючи на всі порядки і заборони. В творчості Жорж Санд феміністичні переконання відображаються як ключовий елемент, що впливає на її стиль, тематику та характери. Вона була піонером у своєму часі, висловлюючи прогресивні ідеї про рівність жінок та чоловіків, а також про їхню самостійність та право на вільний вибір.

2.2 Лінгвопрагматичний діапазон творення мовленнєвого портрету у творчості Жорж Санд: загальні характеристики.

Лінгвопрагматичний діапазон творення мовленнєвого портрета у творах Жорж Санд передбачає тонкий взаємозв'язок між мовою та прагматикою, де мова не лише описує фізичні та психологічні аспекти персонажів, але й відображає міжособистісні стосунки, соціальну динаміку та культурну ідентичність. Отож, ми пропонуємо розглянути ці загальні характеристики, які розкривають майстерність Жорж Санд у створенні мовленнєвих образів

персонажів, а також її прагнення використовувати мову як засіб соціального та психологічного аналізу.

У творчості Жорж Санд мовленнєвий портрет виходить за межі простого статичного опису персонажа і стає справжнім мовленнєвим актом, перформативним дискурсом, який формує стосунки між героями. Це є центральним для лінгвопрагматичного підходу, оскільки мовленнєвий портрет стає формою соціальної взаємодії. Те, як один персонаж описує іншого, може бути актом соціального позиціонування, де лестощі, критика чи тонка іронія розкривають як наміри мовця, так і характер стосунків між персонажами.

Конкретизуючи написане вище і беручи до уваги твори Ж. Санд, то можна побачити, що персонажі описують або оцінюють інших за допомогою мови, і це впливає на сприйняття цієї постаті іншими персонажами та читачами. Цей лінгвопрагматичний процес дозволяє скоригувати соціальний і психологічний образ зображуваного персонажа відповідно до намірів автора. Таким чином, улесливий портрет може зміцнити дружні або любовні стосунки, тоді як більш їдкий або критичний портрет може бути використаний для позначення соціальної дистанції або навіть презирства.

Однією з сильних сторін Жорж Санд є її здатність збагачувати мовленнєвий портрет невербальними елементами, такими як жести, міміка і мовчання, які доповнюють або суперечать прямій мові. Мовленнєвий портрет у цьому сенсі стає мультимодальним: він поєднує мову з іншими формами тілесної експресії, щоб дати більш повний і нюансований образ персонажа. Ця множинна модальність є надзвичайно важливою з прагматичної точки зору, оскільки дозволяє зрозуміти тонкощі взаємовідносин між персонажами.

Приміром, персонаж може запропонувати формальний, ввічливий опис іншого, але його жести або нерішучість у мові можуть свідчити про глибші почуття напруженості чи зневаги. Жорж Санд використовує ці тонкощі, щоб залучити читача, закликаючи його вийти за межі буквального значення слів і зрозуміти приховані емоції або міжособистісні негаразди.

Жорж Санд писала в епоху, коли Франція переживала політичні перевороти, революції та зміни соціальних устроїв. Це наклало відбиток на її творчість, зокрема на мовленнєві портрети персонажів. У своїх творах Ж. Санд прагнула відобразити широкий спектр соціальних класів та їхніх специфічних мовних особливостей. Вона показувала, як соціальні відносини і статус визначають мовленнєву поведінку героїв. Персонажі з різних соціальних верств розмовляють по-різному, використовуючи неформальні мовленнєві патерни або відшліфовану риторику, що сприяє створенню соціокультурного портрету персонажа.

Діалоги в її романах підкреслюють мовленнєві відмінності між соціальними класами. Персонажі з робітничого класу часто використовують регіональні діалекти, ідіоматичні вирази або розмовну мову, тоді як буржуазні чи аристократичні персонажі послуговуються більш усталеною, стандартизованою мовою. Ця диференціація в мовленнєвих портретах відображає соціальну позицію персонажів, а також їхній спосіб сприйняття та оцінки інших. Ця класова мовленнєва диференціація не лише формує сприйняття персонажів, але й коментує суспільні цінності, пов'язані з мовленням та комунікацією.

У творах Жорж Санд мовленнєві портрети не завжди є прямими чи експліцитними. Вони можуть бути навантажені імплікатурами, підтекстами або пропозиціями, що вимагають від читача активної інтерпретації. У прагматичній лінгвістиці імплікатура є центральним поняттям, яке позначає те, що пропонується без прямого висловлювання. Персонажі часто говорять одне, маючи на увазі інше, і читач повинен здогадатися про справжнє значення з контексту. Цей прийом особливо ефективний у діалогах, де мовленнєві портрети з'являються не лише через прямі описи, а й через тонкі натяки, іронію чи двозначність. Прагматика діалогів Ж. Санд вимагає від читачів активної інтерпретації не лише того, що сказано, але й того, як це сказано і в якому контексті. Таким чином, тон, контекст і невисловлені імплікації є ключовими для розуміння справжньої суті мовленнєвого портрету персонажа.

Багатоголосся творів Жорж Санд відображає складність суспільного й особистісного життя персонажів. У романах письменниці ми часто стикаємося з полілогами — складними дискусіями, де різні персонажі висловлюють свої погляди, які відрізняються за соціальними, політичними або філософськими ознаками. Така полілогічність дозволяє не тільки будувати мовленнєві портрети окремих героїв, а й показує широкий соціальний контекст, у якому вони існують. Ці полілоги також сприяють розкриттю загальної ідеї твору, де кожен персонаж представляє певний соціальний чи ідеологічний пласт.

Жорж Санд також використовує мовленнєвий портрет для розкриття внутрішніх емоцій та психологічних конфліктів своїх героїв. Мовлення, що супроводжується жестами та інтонацією, використовується для передачі складних емоційних станів, таких як кохання, ревності, тривога та бажання. Мовленнєвий портрет стає психологічним інструментом, що дозволяє читачам побачити, як персонажі борються зі своїми почуттями в реальному часі, часто демонструючи вразливість або силу через свій мовний вибір.

Особливо показовим у цьому вимірі є діалог між персонажами в моменти емоційної кризи. Вибір слів, паузи в мовленні і навіть вагання - все це лінгвопрагматичні підказки, які дозволяють Ж. Санд намалювати глибокий психологічний портрет. Читачеві пропонується читати між рядків і розшифровувати неявні послання, щоб зрозуміти справжню природу емоцій, про які йдеться.

У багатьох творах Жорж Санд оповідач відіграє вирішальну роль у формуванні читацького сприйняття персонажів через мовленнєві портрети. Оповідач може інтерпретувати або коментувати діалоги, додаючи до мовленнєвого портрету суб'єктивний шар. Це створює складний взаємозв'язок між голосом оповідача та власним мовленням персонажів, пропонуючи багатопланове зображення, де читач повинен розрізнити інтерпретацію оповідача та власну самопрезентацію персонажів.

Таким чином, голос оповідача часто обрамляє мовленнєвий портрет, спрямовуючи читацьку інтерпретацію за допомогою коментарів або тонких

суджень. Така наративна дистанція також створює прагматичну напругу, те, що оповідач підкреслює або применшує, може не збігатися з тим, як персонаж насправді бачить себе або інших. Така багаторівнева динаміка спонукає читача критично поставитися до мовленнєвого портрета, розшифровуючи суб'єктивну упередженість у порівнянні з об'єктивною реальністю.

У своїх творах Жорж Санд використовувала описове мовлення для передачі зовнішнього вигляду та психологічних особливостей персонажів. Вона детально описувала вигляд, манери поведінки, мову та дії героїв, надаючи читачеві можливість проникнути в їхні думки та почуття.

Крім того, в творчості Жорж Санд виділяється використання діалогів та внутрішньої мови героїв. Вони допомагають розкрити характери та внутрішні конфлікти героїв, показуючи їхні мотивації та емоційний світ. Можливо, навіть найбільш глибокі та врівноважені портрети у творчості Жорж Санд створюються саме за допомогою внутрішньої мови та діалогів героїв.

У творчості Жорж Санд діапазон творення мовленнєвого портрету дуже різноманітний і широкий. Вона вміло відтворювала характери та почуття своїх героїв через різноманітні мовленнєві засоби, які допомагали створювати живі та автентичні образи. Автор використовує різні літературні засоби та техніки, щоб передати індивідуальність, характер і внутрішній світ своїх персонажів через мовлення.

Нижче буде розглянуто основний діапазон творення цих портретів.

Жорж Санд часто використовує внутрішні монологи, щоб дозволити читачеві зануритися у внутрішній світ персонажа, його думки, переживання та емоції. Це дозволяє їй розкрити внутрішній конфлікт, сумніви, бажання та мотивації героя.

Роман «Лелія» Жорж Санд – це ще один прекрасний приклад використання внутрішніх монологів для створення мовленнєвих портретів персонажів. Розглянемо фрагмент внутрішнього монологу з роману та проведемо аналіз:

Lélia se tenait seule, devant la mer déchaînée, son regard fixé sur l'horizon lointain où les vagues se brisaient avec une fureur dévorante. Dans le tumulte de ses

pensées tourbillonnantes, elle se laissait emporter par un torrent d'émotions incontrôlables.

Elle se demandait pourquoi la vie semblait si dépourvue de sens, pourquoi elle ressentait un vide si profond au fond de son être. Ses pensées s'entremêlaient dans un tourbillon de confusion, cherchant désespérément une réponse à ses questions les plus intimes.

Pourquoi suis-je condamnée à errer dans ce monde sans but ni direction ?, se demanda-t-elle avec amertume. Quel est le sens de cette existence faite de douleur et de solitude?

Ses yeux se remplirent de larmes alors qu'elle se sentait submergée par le poids écrasant de ses propres pensées. Elle se sentait comme une étrangère dans sa propre peau, perdue dans un océan d'incertitude et de désespoir.

Pourtant, même au milieu de sa détresse, une lueur d'espoir persistait dans son cœur. Elle savait qu'elle devait continuer à se battre, à chercher la vérité et à trouver un sens à sa propre existence. Malgré les tempêtes qui faisaient rage à l'extérieur et à l'intérieur d'elle-même, elle refusait de se laisser submerger par le désespoir [71].

У цьому внутрішньому монологі ми глибоко занурюємось у змучений розум Лелії, головної героїні. Її думки відображають її екзистенціальний страх, почуття відчуженості та внутрішню боротьбу знайти сенс свого життя. Цей внутрішній монолог дозволяє нам краще зрозуміти мотивацію, страхи та прагнення Лелії, таким чином сприяючи її мовленнєвому портрету в романі. Письменниця часто використовує форму листів або записок для передачі мовленнєвого портрету персонажів. Це може бути лист до друзів, родичів або навіть до самого себе, що дозволяє читачеві отримати прямий доступ до внутрішніх думок та почуттів героя. Жорж Санд використовує різні мовленнєві звороти, образи, алегорії та метафори для передачі характеру та емоційного стану своїх персонажів. Вона вміло поєднує мовні засоби з емоційним змістом, що робить їх мовленнєвий портрет більш яскравим і ефектним.

Роман «Індіана» Жорж Санд відомий своїми багатими мовленнєвими зверненнями та образами, які допомагають створити живі та реалістичні

портрети персонажів. Давайте розглянемо кілька прикладів з цього роману та проаналізуємо їх:

Parle, dis-moi ce que tu ressens, murmura-t-il, ses yeux cherchant désespérément les siens dans l'obscurité.

Indiana hésita un instant, les mots coincés dans sa gorge comme des oiseaux prisonniers d'une cage dorée. Elle sentit la tension palpable entre eux, une force invisible qui semblait les retenir ensemble malgré leurs différences.

Finalement, elle céda à la demande silencieuse de son amant, laissant échapper un soupir tremblant. Ses mots étaient comme des pétales de rose tombant doucement de ses lèvres, emportant avec eux ses craintes et ses désirs les plus profonds.

«Je suis perdue dans un océan d'émotions contradictoires», avoua-t-elle, ses yeux brillants de larmes retenues. Je ne sais plus qui je suis ni où je vais. Mais quand je suis avec toi, je me sens vivante, je me sens libre.

Son amant l'écouta en silence, absorbant chaque mot avec une intensité presque douloureuse. Il savait qu'il ne pouvait pas effacer toutes les blessures du passé, mais il pouvait être là pour elle, l'écouter, la comprendre [72].

Використані образи, такі як « *oiseaux prisonniers d'une cage dorée* » та « *pétales de rose tombant doucement de ses lèvres* », підсилюють солодкість і крихкість її слів, одночасно створюючи емоційний портрет її характеру. Цей уривок підкреслює те, як Жорж Санд використовує мовні заклики та образи, щоб намалювати багаті та спонукальні мовленнєві портрети в «Індіані», розкриваючи складність героїв та їхні стосунки. Жорж Санд уважно враховує контекст свого твору, історичний період, соціальне середовище, культурні традиції та норми, що впливають на мовлення персонажів. Вона вміло передає діалекти, мовленнєві особливості різних соціальних груп та регіонів, що збагачує мовленнєвий портрет.

Отже, лінгвопрагматичний діапазон мовленнєвих портретів у творах Жорж Санд відображає багату і заплутану мережу соціальної взаємодії, психологічного проникнення та міжособистісної динаміки. Використовуючи діалог, жест, мовчання та нарративний коментар, Ж. Санд створює мовленнєві портрети, які є

не лише описовими, але й інтерактивними, розкриваючи як промовлені, так і не промовлені елементи взаємовідносин персонажів та їхніх внутрішніх станів.

Ці портрети – більше, ніж просто описи особистостей, вони є відображенням соціальних структур, емоційних ландшафтів та особистих конфліктів, які є рушійною силою романів. Тонке використання мови в діалогах та описах робить мовленнєвий портрет ключовим інструментом для розуміння глибшого сенсу персонажів Ж. Санд та їхніх складних стосунків.

Жорж Санд використовує різноманітні літературні засоби та техніки для створення живих, автентичних та емоційно насичених мовленнєвих портретів своїх персонажів. До того ж, діапазон творення мовленнєвих портретів у творчості Жорж Санд включає в себе описове мовлення, діалоги, внутрішню мову та інші літературні засоби, які допомагають створити глибокі та багатогранні образи героїв.

Висновки до Розділу 2

Починаючи з ХІХ століття, було розроблено нову методологічну базу літературознавства, в основу якої було покладено феміністичний рух. Необхідно було визначити, якою мірою мистецтво демонструє упереджене зображення життя та діяльності жінок. Дослідники, які вирішили базувати свої дослідження на феміністичній критиці, намагалися переосмислити класичну літературу, підкреслюючи приниження жінок і звеличення чоловіків. Піонером у висвітленні питань фемінізму у своїх творах була Жорж Санд.

Жорж Санд часто показує жінок як інтелектуально сильних і духовно багатих особистостей, які не обмежуються виконанням соціально нав'язаних ролей, таких як роль дружини або матері. Вона піднімає тему боротьби за свободу від обмежень, накладених на жінок як суспільством, так і сім'єю, і через своїх героїнь формулює ідеали рівності та незалежності.

Твори Жорж Санд характеризуються феміністичним підходом, особливо в тому, як вона будує мовленнєві портрети своїх героїнь. Вона приділяє велику увагу психології та внутрішньому світу своїх героїнь, дозволяючи їм

відображати свої думки та почуття через мову. Для створення цих мовленнєвих портретів Жорж Санд ефективно використовує різні лінгвістичні та прагматичні прийоми, включаючи лексичні особливості, стиль мовлення, діалоги та внутрішні монологи. У такий спосіб вона оживляє своїх персонажів і робить їх більш реалістичними.

Ці феміністичні елементи глибоко впливають на мовленнєві портрети персонажів, які створює Жорж Санд. Її жіночі персонажі вирізняються самостійністю думки, здатністю висловлювати свою позицію і приймати рішення, що часто суперечать соціальним очікуванням. Мовлення таких персонажів в її романах не тільки служить засобом комунікації, але й стає інструментом самовираження, через який героїні заявляють про свої прагнення, внутрішні переживання та боротьбу за власну ідентичність. Ці мовленнєві портрети відображають важливі аспекти їхньої особистості, які можуть включати як емоційну насиченість, так і інтелектуальну силу.

Жорж Санд особливо майстерно працює з лінгвопрагматичними особливостями мовленнєвих характеристик персонажів. Вона надає великого значення не лише тому, що персонажі говорять, але й як вони це говорять. Через стилістичні прийоми, такі як інтонації, граматичні структури та лексичні особливості, Ж. Санд виявляє соціальну та емоційну складність героїв. Наприклад, персонажі вищих соціальних верств часто говорять вишукано, відображаючи свою освіту та привілейоване становище, тоді як менш забезпечені персонажі можуть використовувати простішу, але більш емоційну мову, що підкреслює їхню близькість до реалій життя. У той же час, різні стилі мовлення також відображають особисті цінності героїв, їхній емоційний стан, та здатність до критичного мислення.

Крім того, лінгвопрагматичний діапазон творення мовленнєвого портрета у творчості Жорж Санд є надзвичайно широким і різноманітним. Це дозволяє авторці через діалоги та монологи розкрити глибокі конфлікти, як особистісні, так і суспільні. Ж. Санд активно використовує мовні засоби для показу еволюції персонажів упродовж сюжетів: зміна мовленнєвого стилю може підкреслювати

їхнє дорослішання, внутрішній розвиток або відобразити зміни у соціальному статусі.

Загалом уміння Жорж Санд створювати яскраві мовленнєві портрети допомагає читачам краще зрозуміти та співпереживати життєві шляхи своїх героїнь, зокрема через феміністичну лінзу та широкий спектр мовних засобів.

РОЗДІЛ 3

Порівняльний аналіз мовленнєвого портрету Консуело у діалогії Жорж Санд «Консуело» та «Графиня Рудольштадт»

3.1 Лінгвопрагматичні особливості творення мовленнєвого портрету Консуело в однойменному романі

Протягом 1840-х років письменниця створила свої найвидатніші твори – діалогію «Консуело» і «Графиня Рудольштадт». Ці романи були написані в той час, коли Жорж Санд перестала протиставляти людей думки і людей вчинків і відкинула ідею величчя незрозумілих страждань. Натомість вона використовувала психологічну глибину у своїх творах і зміцнювала свої соціальні та політичні погляди. Ці два твори пов'язує не лише центральна історія кохання між Консуело та графом Альбертом, а й динамічні події, мінливі обставини та сміливий дух пригод. Усі події романів відбуваються в Німеччині середини XVIII століття. Головна героїня, Консуело, є простою людиною з високими моральними якостями, мужністю, силою та незалежністю.

«Консуело» досі залишається дуже популярним романом. Основне завдання автора – відобразити соціальний аспект мистецтва, в даному випадку музики. Не даремно, головною героїнею твору була співачка й актриса Консуело. За словами Жорж Санд, вона є жінкою нового типу, і це видно з її погляду на шлюб і роботу. Вона не збиралася ставати берегинєю домашнього вогнища і реалізувати закладений у собі жіночий потенціал, тому традиційний трикутник «церква, кухня, діти» їй ніяк не стосувався. Консуело досягла високої мети у своєму мистецтві: служити публіці, збудити піднесену свідомість. Вона реалізувала себе поза обмеженими параметрами класичного тридідьства.

У результаті жінка, яка усвідомлювала власну місію, несподівано та інноваційно з'явилася у світовій літературі в книзі «Консуело». Жорж Санд висунула ідею про те, що жінка може бути духовно багатою лише тоді, коли до неї ставляться нарівні з чоловіками в усіх сферах життя суспільства та бере участь у діяльності, яка приносить користь суспільству в цілому.

Твір «Графиня Рудольштадт» є продовженням задуму автора. У першому томі Консуело постала перед нами як талановита вокалістка і творча особистість, а ось у продовженні її спів майже не чути. І це зумовлено не лише зміною атмосфери твору (де музика стихає), а й наростаючим психологічним хвилюванням героїні. Положення жінки в родині та важливість сімейних зв'язків над суспільними є ключовими темами роману.

Зі зрілою Консуело читачі познайомилися в епілозі роману. Вона пережила падіння Ордену Невидимих, втратила свій незвичайний голос через хворобу, і не мала друзів чи соціального становища. Вона повернулася до кочового життя циган зі своїм коханим Альбертом і дітьми, яких він мав від неї. В епілозі автор розкрив новий дивовижний тип жінки: сімейна мати з сильним почуттям переконання, яка вже далеко не геній.

Для того, щоб краще зрозуміти лінгвопрагматичні особливості творення мовленнєвого портрету Консуело у діалогії, ми пропонуємо розглянути мовленнєвий портрет Консуело у першій книзі, а саме у «Консуело», та як він змінився у другій частині «Графиня Рудольштадт» та проаналізувати їх.

У романі «Консуело» Жорж Санд створює виразний мовленнєвий портрет головної героїні, Консуело, який допомагає читачеві краще зрозуміти її характер, емоційний стан та внутрішній світ. Пропонуємо переглянути деякі лінгвопрагматичні особливості творення мовленнєвого портрету Консуело у цьому романі та їх аналіз.

У виборі мовленнєвих потретів ми спирались на окреслений нами раніше лінгвопрагматичний діапазон.

Говорячи про перформативний дискурс, який формує стосунки між героями, пропонуємо розглянути те, як говорять, думають та описують одне одного Консуело та Альберт.

Альберт, один з головних героїв роману, описує Консуело, спираючись не тільки на її зовнішність, але й на внутрішні якості. Він звертає увагу на її благородство душі, силу волі та моральну чистоту. В його мовленні використовується піднесений стиль, що підкреслює повагу та захоплення.

Наприклад, Альберт говорить про Консуело як про «*être céleste*» [70], що «*éclaire sa vie*» [70], використовуючи поетичні метафори і емоційно забарвлені вислови. Це показує його емоційний стан – глибоку закоханість і захоплення.

Консуело, навпаки, описує Альберта як таємничу і тривожну людину, яка бореться з внутрішніми демонами. У її мовленні відчувається співчуття та бажання допомогти. Тут використовуються слова з негативною конотацією (наприклад, «*martyr*», «*souffrant*» [70]), які підкреслюють трагізм життя Альберта.

Вона говорить, що його очі «*plein de chagrin*» [70], а душа «*chargé de secret*» [70], що вказує на його глибокі внутрішні конфлікти. Такий опис не лише характеризує Альберта, але й відображає її власну стурбованість і емпатію до нього.

У романі Жорж Санд «Консуело» головна героїня Консуело демонструє широкий спектр емоцій і рис характеру, які виражаються не тільки через слова, але й за допомогою невербальних елементів мовлення. Ці невербальні засоби (жести, міміка, рухи, паузи) підкреслюють її внутрішній стан, відношення до інших персонажів та обставин. Нижче наведені кілька прикладів мовленнєвого портрету Консуело через її невербальну комунікацію.

Консуело відома своєю витримкою і внутрішньою силою, які часто виражаються через її спокійні, виважені рухи та мінімальну реакцію на емоційні вибухи інших героїв. Це створює образ мудрої і стриманої жінки.

У сценах конфліктів або напружених ситуацій Консуело часто залишається мовчазною або робить довгі паузи перед відповіддю, підсилюючи відчуття її впевненості й контролю над ситуацією. Її міміка залишається спокійною, навіть коли оточуючі збуджені чи агресивні. Така поведінка створює мовленнєвий портрет жінки, яка не піддається емоційним провокаціям і вміє тримати почуття під контролем.

Наприклад, під час одного з конфліктів з Альбертом, Консуело спокійно дивиться на нього, не відповідаючи одразу на його емоційні вислови. Її мовчання

і вираз обличчя підкреслюють її силу і вміння залишатися стійкою в будь-яких обставинах.

Консуело часто виражає співчуття через невербальні жести, особливо коли їй складно висловити свої почуття словами. Вона використовує тактильні жести, наприклад, дотики, щоб підтримати тих, кого любить або кому співчуває.

Коли Консуело розуміє глибокий емоційний біль Альберта, вона не обов'язково висловлює це словами. Вона обережно кладе руку на його плече або дивиться на нього зі співчуттям, не промовляючи жодного слова. Її невербальні дії передають більше, ніж будь-яка промова, що робить ці моменти надзвичайно сильними і змістовними.

Консуело часто використовує мовчання та фізичну дистанцію як спосіб вираження своїх внутрішніх конфліктів. В моменти, коли вона відчуває розчарування або відчуження, вона може відступити або відійти від співрозмовника, що виражає її емоційний стан без слів.

Для прикладу, у розмові з бароном, коли він намагається нав'язати їй свої ідеї або почуття, Консуело відповідає довгими паузами або відступає на кілька кроків назад, що підкреслює її незгоду та внутрішній опір. Її фізичний рух назад стає невербальним сигналом відсторонення і внутрішнього неприйняття ситуації.

Коли Консуело перебуває в стані суму або роздумів, її невербальні елементи стають більш пригніченими. Вона може опускати очі, повільно і тихо рухатися, що відображає її меланхолійний настрій або відчуття втрати.

Після важливих роздумів або трагічних подій Консуело не висловлює своїх емоцій відкрито. Її погляд стає спрямованим до землі, а руки скромно опущені. Ці деталі підкреслюють її скромність і глибокі переживання, які вона часто приховує за зовнішньою спокоем.

Оскільки музика є важливою частиною життя Консуело, її емоційний зв'язок із нею часто виражається через невербальні елементи. Коли вона співає або грає, її тіло, міміка та жести демонструють глибоке злиття з музикою.

Наприклад, під час співу Консуело, її рухи стають плавними, а обличчя випромінює світло та натхнення. Ці невербальні сигнали допомагають створити мовленнєвий портрет художниці, яка живе музикою і знаходить у ній джерело сили та натхнення.

У романі важливу роль відіграє соціальний контекст, і мовленнєві портрети персонажів часто розкривають їх належність до різних соціальних класів. Консуело – героїня, яка потрапляє у середовище аристократії, хоча походить із простого народу. У її мовленні та взаємодії з представниками різних класів можна побачити цікаві лінгвопрагматичні особливості, які демонструють різницю в мові та поведінці між соціальними верствами.

Консуело походить із народу і хоча має чудову музичну освіту, її манери та мовлення відрізняються від більш витонченого стилю аристократії. Це проявляється в тому, як вона говорить з представниками вищих класів.

Як от для прикладу, в момент взаємодії Консуело з аристократами, такими як граф Рудольштадт чи баронесою, її мовлення простіше, без зайвих аристократичних зворотів. Вона говорить прямо і ясно, не використовуючи складних метафор або риторичних прийомів, які характерні для вищих класів. Наприклад, вона може висловлювати свої думки без зволікань і пафосу, що різко контрастує зі стилем мовлення вищих класів, де цінується тонка і витончена манера висловлення думок. В той час як, у розмові з бароном вона часто виглядає скромною та стриманою, але при цьому її мова щира і відкрита, що контрастує з більш складною і завуальованою мовою аристократів.

Консуело також виявляє здатність до соціальної адаптації, яка відображається в її мовленні. Починаючи як проста дівчина з простого середовища, вона стає частиною аристократичного світу, і це відображається в її мовному стилі та образах. Ось невеликий уривок, що ілюструє цю адаптацію:

Pardonnez-moi, bonne signora, répondit Consuelo en italien ; j'ai parlé beaucoup de langues dans mon enfance, car j'ai beaucoup voyagé ; je me souviens assez de l'allemand pour le comprendre parfaitement. Je n'ose pas encore essayer de

le prononcer ; mais si vous voulez me donner quelques leçons, j'espère m'y remettre dans peu de jours [70].

У цьому уривку мовлення Консуело відображає її соціальну адаптацію до вищого суспільства. Вона усвідомлює необхідність використання вишуканого мовлення та відповідну манеру поведінки для взаємодії з баронессою Амалією. Це свідчить про її здатність швидко адаптуватися до різних соціальних середовищ і вести себе відповідно до соціальних норм і конвенцій.

Підтекст, у даному романі, відіграє важливу роль у створенні глибоких і багатогранних мовленнєвих портретів персонажів, зокрема головної героїні, Консуело. Підтекст в мовленні героїні дозволяє розкрити її внутрішній світ, емоційні переживання, соціальні обмеження та взаємодію з іншими персонажами.

Одним з найяскравіших прикладів підтексту є спілкування Консуело з Альбертом, у якому її почуття часто залишаються прихованими за мовленнєвими конструкціями. Незважаючи на глибоку симпатію до Альберта, вона не завжди може прямо висловлювати свої емоції через соціальні норми та особисті переконання.

У розмові з Альбертом Консуело часто говорить про музику або мистецтво, проте за цими темами ховається глибока емоційна прив'язаність до нього. Наприклад, коли вона розмірковує про силу музики, вона насправді висловлює свої почуття до Альберта, хоча прямо про це не говорить. Її мова стає метафоричною, що створює багатий підтекст, який розкриває більше, ніж її слова. Консуело може говорити про « *l'harmonie dans la musique* » [70], маючи на увазі гармонію у стосунках, яка їй поки недоступна через внутрішні конфлікти Альберта.

Взаємини Консуело з Анзолето, її другом дитинства, наповнені підтекстами любові, розчарування та зради. На поверхні вони можуть спілкуватися як друзі, але за їхньою розмовою ховається глибокий емоційний конфлікт.

Коли Консуело говорить з Анзолето про їхнє минуле, вона часто використовує спогади як спосіб висловити своє розчарування в ньому. Її слова можуть бути досить нейтральними, але підтекст виражає біль від його зради і те, що вона більше не бачить у ньому ту людину, яку любила раніше. Наприклад, вона може згадувати про їхні « *rêves d'enfant communs* » [70], але в її словах відчувається, що ці мрії вже ніколи не стануть реальністю через зміни в їхніх стосунках.

Протягом роману Консуело стоїть перед вибором між особистим щастям та обов'язком як артистки. Її мовлення часто відображає цей внутрішній конфлікт через підтексти, коли вона говорить про мистецтво, але насправді розмірковує про свою особисту свободу та любов.

Беручи до уваги момент, в якому Консуело говорить про свою відданість музиці та мистецтву, вона іноді приховано говорить про своє небажання прив'язуватись до будь-кого або чогось іншого. Наприклад, у розмові про кар'єру вона може підкреслювати важливість мистецтва для її життя, але у підтексті приховує страх втратити особисте щастя через цей обов'язок. В одній із сцен вона говорить про те, що « *l'art exige des sacrifices* » [70], і хоча ця фраза стосується її музичної кар'єри, насправді вона говорить про жертву особистого щастя в ім'я кар'єри.

Полілог, як лінгвопрагматична особливість створює глибокий мовленнєвий портрет головної героїні у даному романі. Полілоги — це сцени, де кілька персонажів одночасно беруть участь у розмові, і це дозволяє розкрити не лише погляди кожного учасника, але й виявити характер Консуело через її взаємодію з іншими. У таких розмовах Консуело демонструє свої переконання, емоційну стійкість і відданість мистецтву.

Один із ключових моментів роману – це сцени, де Консуело бере участь у полілогах з Альбертом Рудольштадтом і його родичами. Вони обговорюють не лише особисті питання, але й філософські теми, такі як мистецтво, мораль і свобода. Кожен персонаж має свою точку зору, а Консуело, незважаючи на свою простоту, демонструє глибоке розуміння життя і мистецтва.

Для прикладу, під час обговорення мистецтва Альберт говорить про музику як про «*un don divin*», його родичі розмірковують про честь і соціальні обов'язки, тоді як Консуело підкреслює, що «*la musique doit être au service des gens et accessible à tous, quel que soit leur statut social*» [70]. У цьому полілозі видно, як Консуело, на відміну від аристократів, залишається близькою до реальності і до народу, що підкреслює її скромність і глибоку відданість мистецтву.

Мовлення Консуело в цьому полілозі просте, але щире, без надмірних риторичних прийомів. Її слова відображають правду і внутрішню силу, тоді як інші персонажі намагаються прикрити свої погляди красивими метафорами.

Часто мовленнєвий портрет головної героїні розкривається через її внутрішні емоції та психологічні конфлікти. Ці лінгвопрагматичні особливості стають основними засобами для вираження її глибоких переживань, сумнівів, боротьби між почуттям обов'язку і власними емоціями. Мовлення Консуело часто насичене підтекстами, паузами та емоційною стриманістю, які відображають її внутрішній світ.

Спосіб вираження Консуело через мову відзначається великою емоційною насиченістю та інтенсивністю. Вона відверто виражає свої почуття, будь то любов, радість, смуток чи гнів, за допомогою емоційно насичених висловів та образів. Наприклад, ось уривок з діалогу Консуело:

Je suis trop peu de chose dans le monde pour attacher mon honneur au plus ou moins de chasteté qu'on voudra bien me supposer ; mais je fais consister mon honneur à garder mes promesses, de même que je fais consister le tien à savoir garder les tiennes [70].

У цьому уривку мовлення Консуело вражається виразною емоційною насиченістю та інтенсивністю. Вона відверто висловлює своє бачення реальності, що оточує її, і виявляє глибоке прагнення до щирості та істинності в емоціях і взаємодії з іншими людьми. Цей уривок демонструє, як мовлення Консуело відображає її внутрішній стан і дозволяє читачеві відчути її емоційну та психологічну складність.

Мовлення Консуело може бути дуже прямолінійним та спонтанним, особливо у ситуаціях, де вона відчуває себе впевнено. Вона не боїться висловлювати свої думки та почуття без зайвих умовностей. Наприклад:

Vous serez toujours mon maître respecté et bien-aimé, s'écria-t-elle en se jetant à son cou et en le serrant à l'étouffer ; c'est à vous que je dois mon pain et mon instruction depuis dix ans. Ô mon maître ! on dit que vous avez fait des ingrats : que Dieu me retire à l'instant même l'amour et la voix, si je porte dans mon coeur le poison de l'orgueil et de l'ingratitude [70]!

У цьому уривку мовлення Консуело відзначається прямолінійністю та спонтанністю. Вона виражає свої почуття без зайвих обмежень та умовностей, використовуючи прямі слова, щоб висловити свої думки. Її мовлення не лише виражає її внутрішній стан, але й показує її рішучість та незалежність. Цей уривок демонструє, як мовлення Консуело відображає її впевненість у собі та вдячність вчителю.

Через роздуми та внутрішній монолог читач може зануритися в внутрішній світ Консуело. Вона часто розмірковує над своїми почуттями, ситуаціями та подіями, що дозволяє читачеві краще зрозуміти її мотивації та внутрішні конфлікти. Наприклад:

...je ne comprends rien ; et je vois occupée à chercher la cause de mon malheur, sans rien trouver qui me l'explique. Quel mal ai-je fait à Anzoleto pour qu'il ne m'aime plus? Quelle faute ai-je commise qui m'ait rendue méprisable à ses yeux? Oh ! c'est un prodige inconcevable! Ma mère croyait à la puissance des philtres : cette Corilla serait-elle une magicienne [70]?

У цьому уривку можна побачити, що Консуело веде внутрішній монолог, роздумуючи про свої вчинки та почуття після того, як побачила зраду Андзолетто. Вона питає себе різні питання та розмірковує над своїм ставленням до ситуації. Цей внутрішній монолог дозволяє читачеві отримати глибше розуміння внутрішніх конфліктів та моральних дилем, з якими стикається Консуело.

Важливу роль у формуванні мовленнєвого портрету головної героїні відіграє оповідач. Оповідач – це голос, який не лише розповідає про події, але й інтерпретує їх, передає внутрішні переживання персонажів, зокрема Консуело. Ось кілька прикладів, де роль оповідача стає однією з ключових в створенні мовленнєвого портрету Консуело:

Elle sentait qu'elle ne serait jamais l'une d'entre elles, mais cela ne l'empêchait pas d'être elle-même – honnête, loyale et forte [70].

Оповідач описує, як Консуело поводить ся серед аристократів, які дивляться на неї з певною зверхністю через її народне походження. Однак у цих сценах оповідач підкреслює її скромність і моральну силу. Цей опис через оповідача допомагає показати, як Консуело зберігає власну гідність і моральні цінності, незважаючи на соціальні виклики.

Son cœur battait plus vite et son esprit cherchait désespérément un moyen de se sortir de cette situation. Mais extérieurement, elle restait impassible [70].

Коли Консуело переживає складний етап у стосунках з Альбертом або роздумує про своє місце в світі, оповідач не лише описує її дії, але й деталізує її емоційний стан. Таке мовлення оповідача дозволяє читачеві побачити справжні емоції героїні, які вона приховує від інших. Це допомагає створити більш багатошаровий мовленнєвий портрет Консуело, де зовнішня стриманість поєднується з глибокими внутрішніми переживаннями.

Ще одним важливим прийомом є передача внутрішніх монологів Консуело через оповідача. Ці монологи розкривають її сумніви, надії, страхи та прагнення. Оповідач в цих випадках діє як «міст» між внутрішнім світом героїні і читачем, дозволяючи глибше зрозуміти її мовленнєвий портрет.

У момент, коли Консуело стоїть перед важким вибором між особистим щастям і мистецтвом, оповідач передає її внутрішні роздуми: « *Pouvait-elle tout abandonner pour un seul amour ? Avait-elle droit au bonheur personnel alors que sa vocation était si élevée ?* » [70]. Такі внутрішні монологи через оповідача дають змогу глибше зрозуміти її моральну дилему і внутрішню боротьбу.

Цей прийом показує, що Консуело – складна і багатовимірна героїня, яка постійно аналізує свої почуття та рішення, що формує її мовленнєвий портрет як людини, здатної до глибоких рефлексій.

Отже, проведений нами глибокий аналіз мовленнєвих характеристик головної героїні, дозволив виявити специфіку її мовленнєвої поведінки та комунікативної стратегії. Консуело постає як багатогранний персонаж, чий мовленнєвий портрет формується через поєднання лексичних, стилістичних і прагматичних засобів, які відображають її внутрішній світ, емоційний стан та соціальне становище.

Дослідження показало, що мовлення Консуело має низку лінгвопрагматичних особливостей, які свідчать про її інтелектуальний рівень, чутливість до співрозмовників та здатність адаптувати свою комунікацію до різних соціальних контекстів. Її висловлювання характеризуються точністю, лаконічністю, а також гнучкістю у виборі мовних засобів, що дозволяє їй ефективно взаємодіяти з іншими персонажами. Прагматичні маркери в її мові, такі як звернення, інтонаційні особливості, використання риторичних фігур і стилістичних прийомів, підкреслюють її вміння впливати на співрозмовників та керувати комунікативною ситуацією.

Аналіз мовленнєвого портрету Консуело також розкриває її здатність використовувати мовленнєві стратегії, що відображають її емоційну глибину, силу характеру та моральні цінності. Ці стратегії включають вираження співчуття, рішучості, переконливості, а також здатність вести діалог на рівних навіть з тими, хто намагається домінувати над нею. Мовлення героїні постає не лише засобом передачі думок і почуттів, але й інструментом самовираження та захисту власної позиції.

Таким чином, лінгвопрагматичний аналіз мовленнєвого портрету Консуело дозволив виявити складний комплекс засобів, що використовуються для створення її образу як сильної, незалежної та глибоко емоційної особистості. Це підкреслює важливу роль лінгвопрагматики у вивченні літературних

персонажів, адже саме через мову розкривається не лише характер героїв, але й їхній внутрішній світ та відношення до оточення.

3.2 Лінгвопрагматичні особливості творення мовленнєвого портрету Консуело у романі «Графиня Рудольштадт»

У романі «Графиня Рудольштадт» Жорж Санд, Консуело виступає як головна героїня, і її мовлення відображається як заплутаний але водночас і різноманітний мовленнєвий портрет, який відображає її характер, емоційний стан та взаємодію з іншими персонажами. Пропонуємо переглянути деякі особливості творення мовленнєвого портрету Консуело у продовженні роману:

Мовленнєвий портрет Консуело не лише формується через описи інших персонажів, але й через те, як вона сама висловлюється про людей навколо. Її описи часто глибокі, уважні до деталей і відображають її здатність розуміти психологічний стан інших, а також її моральні принципи та емоційну чутливість.

Один із яскравих прикладів можна знайти в описах Ліверані (Альберта Рудольштадта), з яким у Консуело розвиваються складні романтичні стосунки. Коли вона говорить про Альберта, її мовлення наповнене як захопленням його духовними якостями, так і співчуттям до його внутрішніх страждань.

Консуело часто описує Альберта як людину, яка живе «*entre le ciel et la terre*» [70], підкреслюючи його таємничу натуру і роздвоєність між духовним прагненням та земними турботами. Вона говорить про його «*les yeux profonds et tristes qui semblent chercher des réponses aux questions qui tourmentent son âme* » [70]. В її словах відчувається глибоке розуміння його внутрішнього конфлікту і співчуття до того болю, який він переживає.

Консуело також часто звертає увагу на його м'якість і доброту, називаючи його «*noble idéaliste*», але водночас вона визнає його слабкість перед власними страхами та сумнівами. Вона каже про нього: «*Il est comme un fantôme, perdu dans son monde de pensées et d'illusions, et je crains que son âme ne trouve jamais la paix sur cette terre* » [70]. Цей опис розкриває не лише характер Альберта, але й внутрішні переживання Консуело стосовно їхніх взаємин.

Коли Консуело описує інших, її мовлення відрізняється проникливістю та глибоким психологічним розумінням. Вона здатна побачити не лише зовнішні риси, а й внутрішні переживання та конфлікти людей, з якими спілкується. Це додає її мовленнєвому портрету якості уважного спостерігача, здатного до співчуття і тонкого розуміння природи людської душі.

Мовленнєвий портрет Консуело у романі, значно доповнюється невербальними елементами, які автор використовує для глибшого розкриття її внутрішнього світу, емоційного стану та взаємин з іншими персонажами. Невербальні засоби, такі як жести, погляди, міміка та паузи, допомагають передати те, що словами героїня не завжди може висловити.

Консуело часто використовує свої погляди і міміку для вираження емоцій, коли їй важко висловити свої почуття словами. Її погляди стають дзеркалом її душі, особливо у моменти глибоких роздумів або внутрішньої боротьби.

Яскравим прикладом цього є момент, де Консуело зустрічається з Альбертом після довгої розлуки, вона не говорить йому про свою любов відразу, але її погляд « *plein de tendresse et de tristesse* » [70]. Вона довго дивиться йому в очі, і цей мовчазний обмін поглядами передає більше емоцій, ніж могли б висловити слова. Її очі відображають турботу і співчуття, що підкреслює глибину її почуттів до нього. Така невербальна комунікація підсилює емоційний ефект сцени і показує Консуело як чутливу і розуміючу людину, здатну до глибокого співпереживання.

Міміка Консуело також відіграє важливу роль у вираженні її справжніх почуттів, особливо коли вона намагається приховати свої емоції. Її обличчя стає дзеркалом її внутрішнього стану.

Коли Консуело дізнається про серйозні новини або стикається з важкою ситуацією, її обличчя може залишатися на вигляд спокійним, але « *lifting léger des sourcils* » [70] або « *léger pincement dans les yeux* » [70] видають її справжні емоції. Навіть коли вона намагається залишатися стійкою, її міміка говорить про внутрішній біль і тривогу. Такі дрібні деталі міміки підсилюють відчуття

справжніх почуттів героїні і показують, що, незважаючи на спроби приховати свої емоції, її внутрішній світ дуже насичений і вразливий.

У романі мовленнєві портрети персонажів вирізняються своєю контекстуальною специфікою, яка часто відображає соціальне та культурне середовище, а також внутрішній світ персонажів. Одним з яскравих прикладів цієї особливості є спілкування Консуело з аристократами та представниками вищих верств суспільства, яке різко відрізняється від її спілкування з простими людьми.

У сценах, де Консуело взаємодіє з аристократами, мовлення її персонажа часто відзначається вишуканістю та лаконічністю. Вона використовує більш витончену мову, високий стиль та формальні звертання. Наприклад:

Oui, madame, répondit la Porporina ; je me jetterais à ses pieds et je lui demanderais une grâce, que, j'en suis certaine, elle ne me refuserait pas ; car elle est, dit-on, grande musicienne, et elle doit protéger les artistes [70].

У таких сценах її мовлення відображає її зусилля відповідати прийнятним нормам та очікуванням соціуму, а також стратегічну підготовку до взаємодії з представниками вищих класів.

У той же час, у сценах, де Консуело спілкується з простими людьми або виражає свої власні думки та переживання, мовлення її стає більш простим та емоційним. Вона виражає свої думки більш відверто, без формальних утримань, використовуючи звичайну мову та навіть діалектні вирази, які властиві її соціальному середовищу.

Ця контекстуальна особливість мовлення допомагає читачеві краще зрозуміти характер та соціальний статус персонажа, а також його внутрішні почуття та взаємовідносини з оточуючими. Такий підхід до мовленнєвого портрету робить роман «Графиня Рудольштадт» більш реалістичним та відтворює складність суспільного життя того часу.

Мовлення Консуело відображає її адаптацію до нового, більш високого соціального статусу. Вона виявляє більшу впевненість та витонченість у спілкуванні з аристократами, що відображається в її мові. Один з найяскравіших

прикладів полягає в способі, яким автор передає мовленнєві риси та манери Консуело, враховуючи її статус і соціальне середовище.

Наприклад, у діалогах Консуело можуть бути використані вишукані форми звертання до співрозмовників, а також складні та довгі речення, які свідчать про її освіченість та культурний рівень. Вона також може використовувати літературні цитати або вирази, що є типовими для вищих суспільних кіл, що допомагає підкреслити її культурний багаж та інтелектуальний рівень.

У новому соціальному оточенні Консуело використовує більш формальну та вишукану мову. Вона враховує соціальні норми та конвенції, виражаючи свої думки та почуття більш обережно та ввічливо. Наприклад:

– *Eh bien, sire, répondit la Porporina, pour ma part, je vous en rends grâce. Votre Majesté a fait là un acte de justice et de générosité.*

– *Bien obligé du compliment, mademoiselle. Qu'en pensez-vous, ma chère soeur* [70] ?

У цьому уривку мовлення Консуело відображається як формальне та ввічливе. Вона вживає вишукану мову та вирази для вираження своєї поваги до короля Фрідріха, дотримуючись протоколу та встановлених норм у спілкуванні з представниками вищого суспільства. Це демонструє її здатність адаптуватися до формальних вимог соціального статусу та використовувати відповідний стиль мовлення у відповідних ситуаціях.

Ще однією не менш важливою особливістю є підтекст. Підтекст – це важливий лінгвопрагматичний прийом, що дозволяє висловлювати думки і емоції героїні непрямо, приховано, створюючи багатозарову комунікацію. Як і в першій частині діалогії, так і в другій, мовленнєвий портрет Консуело часто розкривається через підтексти, які використовуються для передачі її справжніх почуттів, внутрішніх конфліктів і ставлення до оточуючих.

У своїх розмовах з Альбертом Консуело часто використовує підтексти, щоб виразити складні емоції, які не може сказати прямо. Вона намагається балансувати між своїми почуттями до нього і усвідомленням свого обов'язку перед мистецтвом.

Під час розмови про свою музичну кар'єру Консуело говорить Альберту: « *L'art est la seule liberté que je ne peux pas perdre, même au nom de l'amour le plus fort* » [70]. Ці слова на перший погляд стосуються лише її відданості музиці, але в підтексті приховується її страх віддати своє серце і втратити себе в цих почуттях. Таким чином, вона непрямо висловлює свою любов до Альберта, але водночас підкреслює, що її життя і мистецтво залишаються пріоритетом. Підтекст цієї фрази натякає на її внутрішню боротьбу і сумнів щодо вибору між коханням і самореалізацією.

Спілкуючись з представниками вищого суспільства, Консуело часто вдається до підтекстів, щоб висловити свою точку зору, не вступаючи в прямий конфлікт з ними. Вона використовує обережні формулювання, щоб показати свою позицію і водночас зберегти ввічливість.

У розмові з баронесою Амалією Консуело каже: « *J'ai toujours pensé que la véritable dignité d'une personne n'est pas déterminée par son titre, mais par ce qu'elle fait pour les autres* » [70]. Цей вислів на перший погляд виглядає як загальне міркування, але в підтексті містить критику і натяк на поверхневність і лицемірство аристократії. Цей підтекст свідчить про її внутрішнє відчуження від світу аристократії і намагання підкреслити справжні людські цінності, що не залежать від соціального статусу.

Консуело часто розмірковує про свою незалежність і прагнення до свободи, використовуючи підтексти, щоб показати своє ставлення до тих, хто намагається обмежити її волю.

У моменти роздумів про своє життя і прагнення до свободи Консуело каже: « *Le plus difficile est de trouver une route où les ailes ne sont pas bridées* » [70]. Ця фраза має подвійне значення: вона не лише говорить про її бажання залишатися вільною як артистка, але й натякає на те, що будь-які стосунки, які обмежують її свободу, є для неї неприйнятними. Підтекст цієї фрази вказує на те, що Консуело цінує свою індивідуальність і незалежність понад усе, і вона не готова поступитися цим навіть заради кохання.

Взаємини Консуело з Анзолето також насичені імплікатурами, особливо після того, як їхні шляхи розійшлися. Її мовлення щодо Анзолето часто включає натяки на минуле, надії та розчарування.

Під час однієї з розмов, коли Анзолето намагається повернути її прихильність, Консуело говорить: « *Le passé est là où il aurait dû être, et aucune note ne changera la mélodie qui s'est déjà achevée* » [70]. Ці слова мають поетичний підтекст, який натякає на те, що їхні стосунки вже не мають майбутнього, навіть якщо спробувати їх відродити. Через цю імплікатуру Консуело висловлює свої глибокі почуття і розчарування щодо Анзолето, не говорячи про це прямо. Вона використовує метафору музики, щоб передати неможливість повернення до того, що було втрачене.

Полілоги – це сцени, де кілька персонажів одночасно беруть участь у розмові, що дозволяє виявити різні точки зору та конфлікти, а також показати, як Консуело взаємодіє з іншими учасниками діалогу. Багатоголосся допомагає розкрити її характер, моральні принципи та вміння тримати свою позицію в складних соціальних ситуаціях.

Консуело також бере участь у полілогах на громадських заходах, де обговорюються питання мистецтва та культури. Її голос у цих дискусіях часто виділяється завдяки щирості та глибокому розумінню мистецтва, яке виходить за межі суто технічних аспектів.

У дискусії між критиками та музикантами Консуело висловлює думку, що « *L'art n'est pas seulement une forme, mais aussi une âme, et lorsqu'il est créé sans âme, il perd son pouvoir* » [70]. Її слова створюють контраст із технічними міркуваннями інших учасників полілогу, які зосереджені лише на зовнішніх аспектах виконання. У цьому випадку полілог дозволяє побачити, як Консуело захищає справжню цінність мистецтва, яка полягає не лише в майстерності, але й у здатності передавати емоції і духовність.

Жорж Санд вміло використовує діалоги між персонажами для розкриття їхніх характерів та взаємин. У діалогах вона передає стиль мовлення кожного персонажа, його темперамент, особливості вимови, вживані фрази та слова, що

відображають його соціальний статус, освіту, професію тощо. Розглянемо діалоговий аспект на прикладі розмови між героями роману «Графиня Рудольштадт», Консуело та представником Ордену Невидимих:

– Nous ne reconnaissons pas une pareille morale, tu le sais, reprit la sibylle ; nous n'acceptons pas de tels sacrifices ; nous voulons inaugurer et sanctifier l'amour, perdu et profané dans le monde, le libre choix du coeur, l'union sainte et volontaire de deux êtres également épris. ... Tu n'as donc pas celui de disposer de ton être pour le sacrifice, tu ne peux pas étouffer l'amour dans ton sein et renier la vérité de ta confession, sans que nous t'y ayons autorisée.

– Que me parlez-vous de liberté, que me parlez-vous d'amour et de bonheur ? s'écria Consuelo en faisant un pas vers les juges avec une explosion d'enthousiasme et un rayonnement de physionomie sublime. Ne venez-vous pas de me faire traverser des épreuves qui doivent laisser sur le front une éternelle pâleur, et dans l'âme une invincible austérité ? Quel être insensible et lâche me croyez-vous, si vous me jugez encore capable de rêver et de chercher des satisfactions personnelles après ce que j'ai vu, après ce que j'ai compris, après ce que je sais désormais de la vie des hommes, et de mes devoirs en ce monde ? Non, non [70]!

У цьому уривку з «Графині Рудольштадт» Жорж Санд діалог між представником Ордену Невидимих та Консуело глибоко розкриває характери та цінності персонажів, досліджуючи такі теми, як кохання, свобода та жертвність. Орден Невидимих виражає ідеалістичне бачення кохання, виступаючи за вільний вибір серця та священний союз між двома однаково люблячими істотами. Він критикує поняття нав'язаної жертви, підкреслюючи, що Консуело не повинна душити свою любов і заперечувати власну правду, не дозволяючи це робити. З іншого боку, Консуело реагує з пристрасстю та обуренням, відкидаючи думку про те, що її шлях до правди та розуміння заважає їй мріяти та шукати особистого щастя. Її мова відображає її рішучий характер і відмову поступатися своїми переконаннями, навіть незважаючи на зовнішній тиск.

Консуело продовжує вести внутрішній монолог, де вона роздумує над своїм становищем, почуттями та взаємодією з іншими персонажами. Це дозволяє

читачеві отримати краще уявлення про її внутрішній світ та моральні конфлікти. Наприклад, у роздумах Консуело може виявлятися її боротьба з внутрішніми конфліктами, сумнівами чи амбіціями. Вона може аналізувати свої вчинки, розмірковувати про свої відносини з іншими персонажами, а також рефлексувати над своїм місцем у суспільстві.

Роман «Графиня Рудольштадт» розвиває мовленнєвий портрет Консуело через вираження її внутрішніх емоцій, які стають ключовими лінгвопрагматичними елементами для глибшого розуміння її характеру. Внутрішні емоції Консуело передаються через її мовлення, невербальні знаки та внутрішні монологи, що дозволяє показати її боротьбу, сумніви та духовні прагнення.

Консуело часто переживає внутрішній конфлікт між своїм коханням до Альберта Рудольштадта та обов'язком перед мистецтвом, який вона вважає своєю головною місією в житті. Цей конфлікт відображається у її мовленні, де її емоції передаються через приховані натяки і метафори.

У розмові з Альбертом, коли вона намагається пояснити свою відданість музиці, Консуело каже: « *Je peux tout sacrifier sauf ma vocation. C'est la seule chose qui me maintient en vie dans ce monde* » [70]. У цих словах відчувається її глибокий емоційний біль від усвідомлення, що кохання і мистецтво можуть бути несумісними. Підтекст її слів вказує на те, що вона страждає від цього вибору, навіть якщо намагається приховати свої справжні почуття. В її мовленні відчувається тягар відповідальності за свій таланти, що змушує її ставити мистецтво вище за особисті емоції, попри біль, який це їй завдає.

Консуело часто відчуває розчарування через те, що її почуття і внутрішній світ не завжди розуміють оточуючі, особливо люди зі світу аристократії, які надають перевагу формальностям і соціальним нормам.

Коли вона намагається пояснити свої погляди на мистецтво і духовну свободу у присутності аристократів, Консуело відчуває, що її ідеї залишаються невислуханими. Вона може сказати: « *Ils m'écoutent, mais ne me sentent pas* » [70], – у цій фразі приховано її глибоке розчарування через нерозуміння. Ці слова

вказують на її почуття самотності серед людей, які не здатні оцінити її щирість і чистоту її прагнень. Це мовлення показує, як Консуело, навіть перебуваючи серед людей, відчуває себе ізольованою через нездатність інших зрозуміти її справжні почуття.

Консуело часто веде внутрішні монологи, в яких розмірковує про своє місце в житті, своє покликання і страх втратити себе. Ці роздуми показують її глибокі внутрішні емоції, які вона не завжди висловлює відкрито.

У моменти самотності Консуело думає: « *Serai-je capable d'être fidèle à moi-même lorsque le monde qui m'entoure m'oblige à jouer d'autres rôles ? Serai-je capable de rester fidèle à mon cœur ?* » [70]. Цей монолог показує її страх перед тим, що життєві обставини можуть змусити її піти проти власних переконань. Такі моменти самоаналізу створюють образ Консуело як жінки, яка глибоко замислюється над своїми діями і вибором, яка переживає не тільки за себе, але й за людей, яких любить.

Як і в попередньому романі, так і в цьому, оповідач відіграє важливу роль у створенні мовленнєвого портрету Консуело. Оповідач не лише описує події, а й коментує внутрішній світ героїні, її думки, почуття та емоції, надаючи читачам глибше розуміння її характеру. Ця роль оповідача допомагає розкрити Консуело як багатомірну особистість, її моральні переконання та емоційні переживання, які не завжди очевидні зі слів самої героїні.

У романі Консуело описується як благородна, але меланхолійна жінка з прекрасними рисами обличчя та вишуканим манерою поведінки. Автор не вдається до виразних слів або фраз, що підсилюють її емоційний стан, але замість цього використовує збалансований, стриманий стиль, що дозволяє читачеві самостійно відчути та сприйняти її внутрішні почуття.

Наприклад, Жорж Санд може описати її погляд як « *sombre, avec des yeux profonds qui parlent de souffrance et de désir* » [70], або описати її усмішку як « *à peine perceptible, mais rempli de mystère et de nostalgie* » [70]. Такі описи передають емоційний стан героїні без надмірної емоційності чи перебільшення. Оповідач також відіграє роль у показі еволюції характеру Консуело, звертаючи

увагу на те, як її внутрішній світ і погляди змінюються під впливом пережитих подій.

На момент, коли Консуело досягає нового рівня самосвідомості, оповідач зазначає: « *Consuelo n'est plus la jeune fille naïve qui est apparue pour la première fois sur scène. Elle est devenue une femme qui comprend la valeur de sa liberté et qui est capable de défendre ses principes même face aux défis les plus difficiles* » [70].

Цей опис відображає розвиток її характеру, її зростання як особистості. Через цей коментар оповідач допомагає зрозуміти, як події та досвід змінили Консуело, зробивши її сильнішою і впевненішою у своїх переконаннях.

Лінгвопрагматичні особливості творення мовленнєвого портрету Консуело у романі Жорж Санд «Графиня Рудольштадт» ґрунтуються на тонкому поєднанні вербальних і невербальних елементів, ролі оповідача, використанні підтекстів та багатоголосих діалогів. Оповідач не лише описує її дії, але й розкриває внутрішні переживання героїні, додаючи глибини її образу. Використання підтекстів дозволяє передати її емоції та почуття, які Консуело не завжди висловлює прямо, а багатоголосі полілоги відображають її здатність захищати свої переконання серед різних соціальних груп. Невербальні елементи, такі як погляди, жести і паузи, підсилюють драматичність її мовлення, демонструючи її емоційну чутливість і духовну силу. Разом ці засоби створюють багатогранний образ Консуело як жінки, яка веде постійну боротьбу між почуттями, обов'язком та прагненням до свободи.

3.3 Порівняльний аналіз творення мовленнєвого портрету Консуело у діалогі Жорж Санд

Порівняльний аналіз мовленнєвого портрету Консуело у романах «Консуело» та «Графиня Рудольштадт» Жорж Санд відкриває перед читачем глибоку еволюцію героїні, відображену через зміни у її мовленні, комунікативному стилі та мовленнєвих стратегіях. Цей аналіз дає можливість простежити, як поступовий розвиток особистості Консуело впливає на її мовленнєву поведінку, демонструючи складний перехід від молодої, емоційної

дівчини до зрілої, рішучої жінки, здатної активно взаємодіяти із соціумом. У процесі цього переходу відбувається якісна трансформація мовлення Консуело, яка відображає як її внутрішні зміни, так і здобутий життєвий досвід. Ми виділили чотири категорії порівняльного аналізу творення мовленнєвого портрету Консуело у діалогії, що будуть розглянуті нижче.

Етапи трансформації мовленнєвого портрету Консуело у діалогії

- Роман «Консуело»: формування мовленнєвого портрету

У першій частині діалогії Консуело представлена як молода ідеалістка, чия мовленнєва поведінка відображає її прагнення зберегти індивідуальність, водночас відповідаючи соціальним викликам. Її мова відзначається стриманістю, раціональністю та логічною структурою, що відображає її бажання переконати співрозмовників у правильності своїх переконань.

Однією з ключових характеристик мовлення Консуело на цьому етапі є її здатність до інтелектуальних дискусій. Вона демонструє впевненість у своїх словах, уміння аналізувати ситуацію та розвивати аргументацію, що свідчить про її освіченість і сильний характер. Її висловлювання насичені логічними конструкціями, риторичними питаннями та обґрунтованими аргументами, які підкреслюють її інтелектуальну незалежність.

Однак мовленнєвий портрет Консуело на цьому етапі не позбавлений емоційного забарвлення. Її слова часто наповнені щирістю та пристрастю, особливо коли йдеться про мистецтво або справедливість, що розкриває її як людину, глибоко віддану своїм ідеалам.

- Роман «Графиня Рудольштадт»: мовлення як інструмент впливу

У другій частині діалогії Консуело постає як зріла, самодостатня особистість, здатна використовувати мовлення для досягнення конкретних цілей. Її комунікативний стиль стає більш адаптивним, вона опановує тонкощі риторики, використовуючи метафори, епітети, алегорії та інші художні засоби для посилення емоційного впливу на співрозмовників.

Ця зміна у мовленні свідчить про її особистісне зростання та розуміння складної соціальної динаміки. Висловлювання Консуело набувають

дипломатичності та стратегічності, що дозволяє їй успішно інтегруватися у різні соціальні кола та вирішувати складні конфлікти. Вона використовує мову як потужний інструмент для залучення союзників, захисту своїх принципів і боротьби за права інших.

Лінгвістичні засоби вираження емоцій та почуттів

- *Роль метафоричності у мовленні Консуело*

Одним із ключових засобів, які використовує Жорж Санд, є метафори, що дозволяють Консуело передавати складні емоційні стани та внутрішні переживання. Наприклад, у її мові часто зустрічаються образи, які символізують свободу, силу духу або любов, що підкреслює її прагнення до ідеалів. Метафори допомагають героїні не лише описати свої почуття, але й створити глибокий емоційний зв'язок із співрозмовником.

Так, коли Консуело звертається до теми боротьби за свободу, її слова сповнені образами світла та простору, що символізують визволення і духовне піднесення. Ці метафори надають її мові поетичності та додають висловлюванням експресивності.

- *Епітети та їх емоційне навантаження*

Епітети у мові Консуело мають особливе значення, адже вони підсилюють емоційну складову її висловлювань. Наприклад, описуючи певні ситуації або людей, героїня використовує яскраві прикметники, що акцентують увагу на важливих деталях. Ці слова часто відображають її глибоку емпатію до оточуючих, адже через них вона передає власне бачення світу.

Епітети, які Консуело застосовує для характеристики людей, одночасно відображають її ставлення до них. У спілкуванні з союзниками вона використовує слова, що підкреслюють їхню силу, мужність або чесність. Натомість до своїх опонентів вона застосовує мову, яка наголошує на їхніх слабкостях або аморальності, створюючи таким чином чітку емоційну межу між добром і злом.

- *Емоційні звертання і пряма мова*

Одним із найяскравіших засобів вираження почуттів у мові Консуело є емоційні звертання, які вона використовує в особливо важливі моменти. У романі вони виконують функцію привернення уваги до ключових проблем або ситуацій. Її звертання до співрозмовників часто містять відтінок пристрасності, що підкреслює її небайдужість та активну громадянську позицію.

Пряма мова Консуело також часто насичена риторичними запитаннями, які виконують не лише комунікативну, але й стилістичну функцію. Вони додають динамізму її мовленню, а також створюють ефект залучення слухача до діалогу, навіть якщо він має лише умовний характер.

- Мова як інструмент соціального впливу

У «Графині Рудольштадт» Консуело виявляє неабиякий талант використовувати мовлення для маніпулювання соціальними ситуаціями. Її здатність адаптувати стиль спілкування до контексту дозволяє їй ефективно впливати на різні аудиторії. Вона легко змінює тональність мови залежно від того, чи говорить вона з аристократами, робітниками або близькими друзями.

Ця мовна гнучкість демонструє її високий рівень соціального інтелекту. Консуело може бути одночасно емоційною та раціональною, використовувати складні риторичні прийоми або, навпаки, спрощувати мовлення для досягнення кращого розуміння. Це дозволяє їй зберігати свою індивідуальність, але водночас гармонійно інтегруватися у різні соціальні середовища.

- Символічна роль мовлення у відображенні особистісного розвитку

Зміни у мовленні Консуело відображають її внутрішню трансформацію. Емоційна насиченість її мови у «Графині Рудольштадт» є результатом особистісного зростання, яке включає як духовне загартування, так і набуття досвіду у взаємодії з іншими. Її висловлювання стають символом її боротьби, вірності своїм ідеалам та здатності надихати інших.

Порівняння ролі мовлення у соціальному контексті

Порівняльний аналіз мовленнєвого портрету Консуело у діалогії Жорж Санд розкриває суттєві відмінності у тому, як героїня використовує мову залежно від її соціального становища та життєвих обставин. Еволюція мовлення

Консуело безпосередньо відображає її особистісний розвиток і зміну ролі у суспільстві: від молодої дівчини, яка прагне знайти своє місце у світі, до зрілої жінки, здатної впливати на соціальні та політичні процеси.

- *Мовлення як інструмент самоствердження у «Консуело»*

У першій частині діалогії мовлення Консуело виступає передусім як засіб самоствердження. Вона використовує логічні аргументи, щоб довести свою цінність і відстояти свої переконання, особливо у спілкуванні з персонажами, які представляють вищий соціальний статус. Її мова відзначається раціональністю, стриманістю та інтелектуальністю, що дозволяє їй протистояти упередженням і викликам, з якими вона стикається як представниця скромного походження.

У цей період Консуело уникає надмірного емоційного забарвлення у своїх висловлюваннях, зосереджуючись на чітких, логічно вибудованих думках. Її мовленнєвий портрет свідчить про її внутрішню боротьбу за визнання, адже вона прагне довести, що гідна поваги не завдяки своїй зовнішності чи соціальному походженню, а завдяки своїм таланту, розуму та моральним якостям.

- *Роль мовлення у формуванні соціальних зв'язків*

Однією з ключових змін у мовленнєвій поведінці Консуело є її здатність будувати соціальні зв'язки за допомогою мови. У «Графині Рудольштадт» вона демонструє високу гнучкість у спілкуванні, адаптуючи своє мовлення до потреб різних аудиторій. Її мова зберігає щирість і глибину, незалежно від того, чи вона звертається до представників еліти, чи до простих людей. Ця адаптивність свідчить про її розуміння важливості міжособистісних стосунків у досягненні своїх цілей.

Наприклад, у спілкуванні з аристократами Консуело використовує вишукану лексику та складні синтаксичні конструкції, що підкреслює її освіченість і високий рівень культури. У той же час, у розмовах із представниками народу вона обирає простішу і доступнішу мову, яка сприяє створенню атмосфери довіри та взаєморозуміння.

- *Мовлення як символ особистісного та соціального прогресу*

Зміни у мовленні Консуело також символізують її особистісний і соціальний прогрес. Якщо у «Консуело» її мова відображає прагнення знайти своє місце у світі, то у «Графині Рудольштадт» вона стає голосом зрілої жінки, яка вже усвідомила свою роль і мету. Її слова тепер не лише стосуються особистих переживань, а й відображають її прагнення змінити суспільство на краще.

Вона використовує мову для того, щоб розвивати ідеї соціальної рівності, свободи та справедливості, стаючи своєрідним рупором для тих, хто не має змоги висловити свої думки. Її риторика не лише надихає, але й об'єднує, сприяючи створенню спільнот, які поділяють її ідеали.

Еволюція внутрішнього світу Консуело через призму мовлення

Мовлення Консуело у діалогії Жорж Санд є ключовим елементом, через який розкривається її внутрішній світ і особистісна еволюція. Це не лише засіб комунікації, а й дзеркало її емоцій, переживань і змін, що відбуваються у її свідомості протягом розвитку сюжету.

- *Пошуки себе у «Консуело»*

У першій частині діалогії мовлення героїні відображає її внутрішній конфлікт, що виникає через протистояння між ідеалами та реальністю. Консуело прагне знайти своє місце у світі, зрозуміти, ким вона є, і визначити свої життєві цілі. Її висловлювання часто сповнені сумнівів, саморефлексії та спроби аналізу власних почуттів. Ця стадія її розвитку проявляється у мові, яка має такі особливості:

- *Вразливість і сумніви* – у її словах звучить невпевненість у власних силах і бажання знайти підтримку чи розуміння у співрозмовників.
- *Саморефлексія* – часто її мова зосереджена на аналізі себе та своїх почуттів, що відображає прагнення до самопізнання.
- *Ідеалізм* – Консуело мріє про гармонію і справедливість, що знаходить відображення у романтичних і високих інтонаціях її мовлення.

Цей етап життя героїні можна охарактеризувати як період формування особистості, де мова виступає інструментом пошуку себе і свого місця у світі.

- ***Самоствердження та впевненість у «Графині Рудольштадт»***

У другій частині діалогії Консуело постає вже зрілою, впевненою у собі особистістю. Її мовлення набуває нових рис, які відображають сформованість її ідентичності та внутрішню силу. Вона більше не шукає відповіді на питання «хто я?», оскільки вже знайшла себе і визначила свої життєві принципи. Характерними рисами її мовлення на цьому етапі є:

- *Впевненість і рішучість* – її слова стають чіткими, структурованими і спрямованими на досягнення конкретної мети. Консуело більше не вагається у своїх переконаннях і відкрито висловлює свої думки.
- *Емоційна глибина* – її висловлювання набувають більшої експресивності, що свідчить про емоційну зрілість і здатність розуміти складні переживання інших людей.
- *Лідерство* – Консуело використовує своє мовлення як інструмент впливу на оточуючих, об'єднуючи людей навколо ідей рівності та справедливості. Її слова надихають, мобілізують і переконують.
- ***Мовлення як відображення внутрішньої незалежності***

Перехід Консуело від молодой, сумніваючоїся дівчини до зрілої, впевненої жінки яскраво відображається у її мовленні. Якщо на початку вона прагне знайти визнання у світі через свою мову, то у «Графині Рудольштадт» її мова стає дзеркалом її внутрішньої незалежності. Це можна помітити у таких аспектах:

- *Відмова від підлаштування* – Консуело більше не намагається відповідати очікуванням інших; вона говорить відверто і прямо, дотримуючись своїх цінностей.
- *Здатність впливати* – її слова стають відображенням її внутрішньої сили, що дозволяє їй впливати на оточуючих і навіть на суспільство загалом.
- ***Символічний вимір мовлення***

Мовлення Консуело є не лише інструментом самовираження, а й важливим символом її особистісного зростання. У першій частині діалогії її мова

відображає внутрішню боротьбу та прагнення до гармонії, тоді як у другій частині вона перетворюється на інструмент боротьби за справедливість.

Ця еволюція символізує перехід від пошуків до дії, від пасивності до активності, від індивідуальних прагнень до спільних ідеалів. Мова стає не лише способом опису її внутрішнього світу, а й виразником її впливу на зовнішній світ.

Загалом, порівняльний аналіз мовленнєвого портрету Консуело у діалогії Жорж Санд «Консуело» та «Графиня Рудольштадт» показує складний процес еволюції персонажа, який здійснюється через зміни в її мовленні, риториці та комунікативних стратегіях. Зміна мовлення Консуело не лише демонструє її внутрішній розвиток, але й відображає її соціальний прогрес, перетворення з молодої ідеалістки на зрілу жінку, здатну активно впливати на суспільство. Мовленнєвий портрет Консуело є ключовим елементом її образу, що дозволяє глибше зрозуміти її як багатогранного та багатовимірного персонажа, який здатний адаптуватися до викликів життя та формувати своє власне майбутнє.

У діалогії «Консуело» та «Графиня Рудольштадт», Ж. Санд створює складний і багатогранний мовленнєвий портрет головної героїні, Консуело. Через діалоги, внутрішні монологи та спогади авторка не лише змальовує зовнішній образ Консуело, а й розкриває її внутрішні переживання та почуття.

Отже, в «Консуело» мовленнєвий портрет героїні більш фокусується на її емоційному та психологічному стані, тоді як у «Графині Рудольштадт» цей портрет більше віддзеркалює її соціальний статус та роль у суспільстві.

Висновки до Розділу 3

Порівняльний аналіз мовленнєвого портрету Консуело у діалогії Жорж Санд, що охоплює романи «Консуело» та «Графиня Рудольштадт», дозволив нам глибше зрозуміти еволюцію цієї героїні, відобразивши її внутрішнє зростання та трансформацію через зміни у стилі мовлення, риториці та комунікативних стратегіях. Цей аналіз підкреслює, як мовленнєвий портрет Консуело розвивається від стриманої, раціональної комунікації до більш експресивного,

емоційно насиченого мовлення, що демонструє її здатність адаптуватися до соціальних та особистісних змін.

У романі «Консуело» головна героїня представлена як молода, розумна та цілеспрямована особистість, яка прагне знайти себе у складному світі, де соціальні та культурні норми обмежують її можливості. На цьому етапі Консуело активно використовує логічні та раціональні аргументи у своїх діалогах, її мовлення є чітким, структурованим та орієнтованим на об'єктивність. Це підкреслює її прагнення до самоствердження, самовираження та незалежності від зовнішніх обставин, що відображає її сильний внутрішній потенціал і незламний дух.

У другій частині діалогії, романі «Графиня Рудольштадт», ми спостерігаємо значну еволюцію мовленнєвого портрету Консуело, який тепер характеризується більшою глибиною, емоційністю та впевненістю у собі. Вона стає сильною та незалежною жінкою, що розуміє свої цінності та активно захищає свої переконання у суспільному житті. Її мовлення стає не просто засобом спілкування, а потужним інструментом впливу, яким вона вміло користується для вираження своїх думок, почуттів та поглядів на соціальну несправедливість.

Консуело тепер не лише виражає свої почуття більш відкрито, але й використовує мову як спосіб мобілізації та об'єднання людей навколо своїх ідей. Вона демонструє здатність до емпатії, розуміння почуттів інших людей та використання мови для підтримки та натхнення. Її мовлення насичене метафорами, епітетами, експресивними висловами, що підкреслює її зрілість, духовну глибину та здатність до співпереживання.

Порівняння мовленнєвого портрету Консуело у цих двох романах дозволяє нам також прослідкувати зміни у соціальному статусі героїні та вплив її особистісного розвитку на комунікативну поведінку. Якщо у романі «Консуело» вона намагається довести свою цінність і знайти своє місце у світі через раціональні аргументи та інтелектуальні дискусії, то у «Графині Рудольштадт» її мова стає зброєю у боротьбі за справедливість, рівність та права жінок. Консуело

використовує свої мовленнєві навички, щоб вплинути на суспільну думку, захищати інтереси тих, хто потребує допомоги, і протистояти соціальним упередженням.

Еволюція мовлення Консуело свідчить про її особистісне зростання, перетворення з молодої, ідеалістично налаштованої дівчини на зрілу жінку, що розуміє свою місію та здатна діяти у складних життєвих обставинах. Її мовленнєвий портрет стає відображенням її внутрішньої сили, незалежності та готовності боротися за свої переконання. Вона переходить від пасивного прийняття реальності до активної позиції, де її мова є не лише виразом думок, але й важливим елементом впливу на суспільні процеси.

Таким чином, Жорж Санд через лінгвопрагматичні засоби майстерно розкриває багатогранність і складність образу Консуело, підкреслюючи її трансформацію та здатність до адаптації у мінливих умовах життя. Мовленнєвий портрет Консуело у діалогії стає не лише відображенням її індивідуальних рис, але й символом боротьби за соціальну справедливість та рівність, що робить її образ актуальним і сьогодні. Висновки цього порівняльного аналізу дозволяють глибше зрозуміти значення мовленнєвих стратегій у літературних творах та їхню роль у формуванні комплексного образу персонажа, який взаємодіє з читачем як живий учасник комунікативного акту.

Висновки

У ході дослідження було детально розглянуто лінгвопрагматичні аспекти створення мовленнєвих портретів, що дозволило глибше зрозуміти їхню роль та значення в літературному процесі. Зокрема, теоретичний аналіз лінгвопрагматики та її застосування у літературознавчих дослідженнях висвітлює основні принципи, за якими мова використовується не тільки для передачі інформації, але і для впливу на читача, формування його емоційної реакції та сприйняття тексту. Було визначено, що мовленнєвий портрет виступає важливим інструментом у руках автора, який допомагає створювати багатовимірні образи персонажів, їхні мотивації та внутрішні конфлікти.

Мовленнєвий портрет у художньому тексті – це прийом, який використовується для зображення особистості, внутрішнього світу та рис персонажа через його мовленнєві вирази та мовні особливості. Цей прийом дозволяє автору передати думки, емоції та унікальність персонажа, роблячи їх більш яскравими та достовірними. Роль мовленнєвого портрета важлива в багатьох аспектах. Він допомагає розкрити мотивацію, психологічні риси та розвиток персонажів впродовж оповіді. Більше того, стиль мовлення персонажа може впливати на атмосферу та настрій тексту, створюючи напругу, драму чи гумор. Крім того, мова персонажа відображає його соціальний статус, освіту, вік і соціокультурний контекст, у якому він перебуває. Використовуючи мовленнєві портрети, автори можуть зробити персонажів виразнішими та посилити читацьку залученість, оскільки це дає змогу читачам зв'язатися з персонажами на емоційному рівні. Зрештою, мовленнєві портрети посилюють глибину та реалістичність тексту, роблячи його більш захоплюючим і таким, що запам'ятовується читачам.

Особливу увагу було приділено диференціації мовленнєвого та мовного портретів персонажа художнього твору. Мовленнєві портрети зосереджуються на внутрішньому світі персонажа, включаючи його думки, почуття та мотивації. Цей тип характеристики досягається завдяки використанню внутрішнього

монологу, роздумів та діалогу. Прикладом мовленнєвого портрета може бути опис внутрішніх конфліктів персонажа або роздуми про моральні аспекти його вчинків. З іншого боку, мовні портрети більше зосереджуються на зовнішніх рисах персонажа, таких як стиль мови, словниковий запас і манера висловлювання. Цей тип характеристики досягається завдяки використанню самої мови, включаючи слова, фрази, звороти і стилістичні прийоми. Прикладом мовного портрета може бути опис зовнішності персонажа, його акценту або манери говорити. Ця диференціація має важливе значення для розуміння того, як автори літературних творів використовують мовні засоби для створення комплексних образів, що взаємодіють із читачем на багатьох рівнях.

Жорж Санд, видатна французька письменниця 19 століття, відома своїм феміністичним підходом до літератури та соціальних питань. Її твори зосереджені на соціальних та емансипаційних аспектах життя жінок, висвітлюючи їхню боротьбу за свободу та рівність. Фемінізм Ж. Санд можна розглядати в кількох аспектах. Насамперед, вона зверталася до проблем підпорядкованості жінок у суспільстві, проливаючи світло на соціальну нерівність, з якою стикаються жінки, та їхню боротьбу за права і незалежність. Водночас Жорж Санд акцентувала увагу на внутрішньому світі своїх героїнь, заглиблюючись у їхні почуття та емоції. Створюючи глибокі мовленнєві портрети, вона дозволяла читачам краще зрозуміти внутрішній світ своїх героїнь. Нарешті, Ж. Санд аналізувала соціальні проблеми через призму жіночого досвіду, досліджуючи такі теми, як шлюб, сім'я та материнство, і показуючи, як ці аспекти впливають на життя жінок у суспільстві.

Дослідження особливостей мовлення персонажів у творчості Жорж Санд показало, що її проза відзначається яскраво вираженим феміністичним характером. Мовленнєві портрети персонажів відображають не тільки їхні індивідуальні риси, а й соціокультурні умови, в яких вони існують. Використовуючи лінгвопрагматичний підхід, було виявлено, що Жорж Санд активно використовує мову як засіб вираження жіночої емансипації, боротьби за права та рівність, що є характерними темами її творчості. Жорж Санд створює

персонажів з глибоким внутрішнім життям, використовуючи внутрішні монологи, роздуми та діалоги, щоб передати їхні почуття, мотивації, протиріччя та зростання протягом усього роману. Кожен персонаж має власний унікальний стиль мовлення, що відображає його особистість, соціальний статус та індивідуальні риси. Жорж Санд використовує різні мовні реєстри, лексичні особливості та граматичні конструкції, щоб підкреслити індивідуальність кожного персонажа. Багато персонажів Ж. Санд стикаються з внутрішніми конфліктами, які вони висловлюють у своїх внутрішніх монологах і роздумах, дозволяючи читачам співпереживати їхнім моральним дилемам. Мовленнєвий портрет у творах Ж. Санд є емоційно виразним, передаючи почуття та емоції персонажів через їхні мовленнєві вирази, встановлюючи тісніший зв'язок між читачами та героями.

Порівняльний аналіз мовленнєвого портрету Консуело в діалогії Жорж Санд «Консуело» та «Графиня Рудольштадт» показав еволюцію персонажа через зміну його мовленнєвих характеристик. Було проаналізовано, як трансформація мовлення Консуело відображає її розвиток як особистості, зміни у світогляді та соціальному статусі. У першій частині діалогії мова головної героїні Консуело відображає її внутрішній сумбур і відірваність від світу. Вона говорить меланхолійним тоном, використовуючи рідкісні вирази і висловлюючи невпевненість у собі. Однак у міру розвитку сюжету і взаємодії з іншими персонажами її мова трансформується. Вона набуває впевненості, її слова стають більш емоційними та рішучими, демонструючи її поступове звільнення від внутрішнього тиску. У другій частині діалогії мова головної героїні графині Рудольштадт відображає її емоційні та психологічні переживання, зокрема пов'язані зі складною сімейною ситуацією. Вона використовує виразні фрази і метафори, щоб передати свої почуття і переживання. Протягом оповідання графиня переживає внутрішні конфлікти та пошук сенсу життя, що відображається у трансформації її мовлення. Вона стає більш впевненою та рішучою, що свідчить про її особистісне зростання та усвідомлення своєї ролі в суспільстві, але водночас розкриваються і її труднощі.

Таким чином, лінгвопрагматичний підхід до аналізу мовленнєвих портретів у творах Жорж Санд продемонстрував свою ефективність у розкритті складних і багатшарових образів персонажів. Він дозволяє не лише аналізувати зміст літературних творів, але й глибше розуміти механізми їхнього впливу на читача. Лінгвопрагматичний підхід відкриває нові горизонти для літературознавства, дозволяючи оцінювати літературний текст як живий комунікативний акт, у якому взаємодія між автором і читачем відіграє центральну роль.

Загалом, проведене дослідження підтвердило, що аналіз літературних творів через призму лінгвопрагматики значно розширює інтерпретаційні можливості, додаючи глибини та багатовимірності розумінню тексту. Вивчення мовленнєвих портретів у контексті соціокультурних і феміністичних ідей, характерних для творчості Жорж Санд, показало, як авторка майстерно використовує мову для створення і розвитку персонажів, що несуть у собі не лише індивідуальні, а й універсальні риси. Це відкриває нові перспективи для подальших досліджень, спрямованих на вивчення взаємодії між мовою, літературою та суспільними процесами.

Список використаної літератури

1. Антонов О. В. Комунікативні стилі персонажного мовлення: лінгвопрагматичний та соціолінгвістичний аспекти (на матеріалі сучасної американської драми) : автореф. Дисертація (автореферат). Київ, 2017. 22 с.
2. Бацевич Ф. С. Нариси з лінгвістичної прагматики. Львів : ПАІС, 2010. 336 с.
3. Безугла Л. Р. Лінгвістична прагматика та дискурсивний аналіз. *Studia philologica*. 2012. № 1. С. 95–100.
4. Бережна М. В. Відтворення мовленнєвої характеристики персонажів (на матеріалі англійських художніх текстів та їх перекладів українською мовою). *Science and Education a New Dimension*. 2017. Т. 5, № 34. С. 11–15.
5. Білецький О. І. Жорж Санд. Всесвіт. 1984. № 11. С. 150–160.
6. Богачевська – Хомяк М., Веселова О.М. Жіночий рух в Україні. Енциклопедія історії України: Т. 3 : Е-Й. Київ : Наукова думка, 2005. 672 с. URL : http://www.history.org.ua/?termin=Zhinochy_rukh_v_Ukraini (Дата звернення 25.03.2024 р.)
7. Воронова М. Ю. Сучасна українська портретистика: жанрова диференціація і поетика : дис. ... канд. філол. наук : 10.01.08. Київ, 2006. 204 с.
8. Грижак Л. Мовні особливості портретних описів в англійській художній прозі XVI століття. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія"*. 2014. № 48. С. 176–178.
9. Давиденко Г., Чайка О. Історія зарубіжної літератури XIX – початку XX століття. Київ : Центр учб. літ., 2007. 400 с.
10. Дудар О. Лінгвостилістичні особливості портретизації персонажа (на матеріалі роману Теодора Драйзера "Оплот"). *Мандрівець*. 2013. № 2 (104), берез. - квіт. С. 67–69.
11. Іваницька М.Л. Мовна особистість перекладача як чинник впливу на продукт перекладу (на матеріалі роману Б. Леберта "Крейзі"). *Проблеми*

- семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики*. 2012. № 21. С. 147–159.
12. Кусько К. Лексико–синтаксичні засоби мовної характеристики персонажів в романах А. Шаррера : автореферат дисертації. Львів, 1969. 18 с.
 13. Кусько К. Когнітивно-дискурсивний потенціал інформативного трансферу. *Вісник ХНУ ім. В.Н. Каразіна*. 2004. № 635. С. 91–93.
 14. Кухаренко В. Інтерпретація тексту. Вінниця : Нова кн., 2004. 272 с.
 15. Кравець О. Мовна особистість в іншомовному просторі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2014. № 31. С. 84–87.
 16. Літературознавчий словник-довідник / ред.: Р. Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів, В. І. Теремко. 2-ге вид. Київ : Акад., 2007. 751 с.
 17. Лисиченко Т. Мовленнєвий паспорт особистості як основа творення художнього образу: граматики та поетика помилок. *Лінгвістичні дослідження : зб. наук. праць ХНПУ ім. Г.С. Сковороди*. 2017. № 46. С. 107–118.
 18. Лозовська К. О. Мовленнєвий портрет жінки XIX ст. (на матеріалі роману Л. М. Олкотт «Маленькі жінки»). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2021. Т. 1, № 47. С. 162–165.
 19. Марчук Л. Мовні засоби створення портрета в жіночій прозі Галини Тарасюк. *Наукові праці Кам'янець–Подільського національного університету ім. І. Огієнка*. 2009. № 18. С. 3–7.
 20. Мельниченко В. Диференціація понятійного змісту термінів у мовленнєвому портретуванні персонажів. *Littera Scripta Manet*. 2022. С. 91–95.
 21. Мусурівська О., Присакару А. Лексичні особливості портретних описів у сучасному англомовному художньому дискурсі. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2016. № 22. С. 122–124.

22. Ницполь В. І. Мовна особистість персонажа серійного вбивці (на матеріалі американської прози ХХ століття) : Дисертація кандидата філологічних наук. Львів, 2018. 233 с.
23. Образцова О., Образцова О. Мовленнєва характеристика персонажу художнього твору як перекладацька проблема. *Одеський лінгвістичний вісник – науково-практичний журнал*. 2015. № 6. С. 84–89.
24. Підносова Т. Жанрові особливості англomовного інтелектуального детектива (на матеріалі творів Д. Брауна). *Південний архів*. 2017. № 68. С. 66–69. URL: <https://pa.journal.kspu.edu/index.php/pa/article/view/198> (дата звернення: 10.03.2024).
25. Пожарницька О. Мовленнєвий портрет головного героя як вираження авторського начала у творі. *Лінгвістика та міжкультурна комунікація - інноваційні підходи та шляхи розвитку*. 2013. С. 71–82. URL: <https://www.sworld.com.ua/simpoz2/114.pdf> (дата звернення: 10.03.2024).
26. Романюк А. Романюк А. С. Історія західних політичних вчень. Політичні доктрини ХХ – початку ХХІ с. Київ : Знання, 2011. 255 с.
27. Сахарчук Л. Теорія мовленнєвих актів та міжкультурна порівняльна лінгвістика. Проблеми семантики слова, речення та тексту. 2001. № 7. С. 220–223.
28. Соломін О. Фемінізм. Політологічний енциклопедичний словник / ред. Ю. Шемшученко. 2-ге вид. Київ : Генеза, 2004. 454 с.
29. Українська мова / ред.: В. Русанівський, О. Тараненко, М. Заблюк. 2-ге вид. Київ : Вид-во «Укр. енциклопедія» ім. М. П. Баж., 2004. 824 с.
30. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / ред.: С. Єрмоленко, П. Бибик, О. Тодор. Київ : Либідь, 2001. 224 с.
31. Шаповал А. Лінгвокультурологічна характеристика мовної особистості персонажа художнього твору (на матеріалі романів Перл Бак «Імператриця» та Павла Загребельного «Роксолана») : Дисертація кандидата філологічних наук. Одеса, 2015. 192 с.

32. Шевчук З. Понятійно–термінологічне поле дослідження ієрархії «мовна особистість – мовний портрет». *Одеський лінгвістичний вісник*. 2014. № 4. С. 305–308.
33. Silvestri A. «Trois «lieux» initiatiques de l’utopie dans les romans de George Sand». *Studi Francesi*. 2021. No 193. P. 34–44.
34. Jacqueline A.-R. *La Représentation du Discours Autre. Principes pour une description*. Paris : Collection ILF, 2020. 716 p.
35. Austin J. *How to do things with words*. Oxford : Oxford: University Press, 1962. 174 p.
36. Bach K. Conversational implicature. *Mind & language*. 1994. No. 9. P. 124–162.
37. Bach K. *Saying, meaning, and implicating*. Cambridge University Press. 2012. P. 23–45.
38. Didier B. Masculin/Féminin chez George Sand. *Itinéraires*. 2011. P. 85–91.
39. Josiane B., James C. *Dictionnaire de la sociolinguistique*. Paris : Langage et société, hors-série, Édition de la Maison des sciences de l’homme, 2021. 348 p.
40. Carston R. Linguistic meaning, communicated meaning and cognitive pragmatics. *Mind & language*. 2002. Vol. 17, no. 1-2. P. 127–148.
41. Blanche-Benveniste C. Le français parlé. Etudes grammaticales. *Recherches sur le français parlé*. 1990. No 9. P. 141–153.
42. Crystal D. *The cambridge encyclopedia of english language*. Cambridge : Cambridge University Press, 2019. 582 p.
43. Maingueneau D. *Pragmatique pour le discours littéraire*. Paris : ARMAND COLIN, 2005. 200 p.
44. Ducrot O. *Les Mots du discours*. Paris : Minuit, 1980. 240 p.
45. Ducrot O. *Dire et ne pas dire. Principes de sémantique linguistique*. Paris : Collection savoir : sciences, 1998. 326 p.
46. Gadet F. *La variation sociale en français*. Paris : Ophrys, 2007. 186 p.

47. French Women & Feminists in History: A Resource Guide. Library of Congress. URL: <https://guides.loc.gov/feminism-french-women-history/famous/george-sand> (date of access: 07.02.2024).
48. Olry-Louis I. S. Moirand. Les discours de la presse quotidienne : observer, analyser, comprendre. *Presses universitaires de France*. 2007. Vol. 36, no 4. P. 581–583.
49. George Sand, une pionnière de la pensée féministe. GEO. URL : <https://www.geo.fr/histoire/george-sand-une-pionniere-de-la-pensee-feministe-210047> (date d'accès : 11.06.2024).
50. Gibbs R. A new look at literal meaning in understanding what is said and implicated. *Journal of pragmatics*. 2002. Vol. 34. P. 457–486.
51. Grice H. Logic and conversation. *Syntax and semantics*. 1975. Vol. 3. P. 41–58.
52. Anscombre J.-C., Ducrot O. L'argumentation dans la langue. Bruxelles : Mardaga, 1983. 184 p.
53. Yu J. Research on pastoral trilogy of george sand. *Open journal of social sciences*. 2019. No. 7. P. 146–154.
54. Miller K. A path toward equality in George Sand's Horace, Mauprat, and “Lavinia” : Master thesis. Ohio, 2012. 89 p.
55. Kebrat-Orecchioni C. L'énonciation de la subjectivité dans le langage. Paris : Armand Colin, 1980. 290 p.
56. Charaudeau P. Langage et discours - Éléments de sémiolinguistique. Paris : Hachette, 1983. 176 p.
57. Leech G. N. Principles of pragmatics. London : Cambridge University Press, 1983. 250 p.
58. Levinson S. Pragmatics. Cambridge : Cambridge University Press, 1983. 438 p.
59. Siwec M. Tracking George Sand`s wanda: feminism, polishness, and esoterism. *Rocznik towarzystwa literackiego im. Adama Mickiewicza*. 2023. Vol. 16, no. 58. P. 223–238.

60. Renard M.-R. Les idées religieuses de George Sand et l'émancipation féminine. *Archives de sciences sociales des religions*. 2004. No 128. P. 25–38.
61. Mey J. *Pragmatics: An Introduction*. 2nd ed. Oxford : Blackwell, 2001. 416 p.
62. Charaudeau P., Maingueneau D. *Dictionnaire d'analyse du discours*. Paris : Éd. du Seuil, 2002. 666 p.
63. Kaczka P. La transidentité et le féminisme dans *Indiana, Lélia et Gabriel de George Sand* Authors. *Frankofoni*. 2023. Vol. 42, no 2. P. 165–180.
64. SAND George [Amantine Aurore Lucile DUPIN]. *Dictionnaire des féministes*. URL : <https://blog.univ-angers.fr/dictionnairefeministes/2017/01/24/sand-george-amantine-aurore-lucile-dupin/> (date d'accès : 13.06.2024).
65. Schlieben-Lange B. *Linguistische Pragmatik*. Stuttgart : Kohlhammer, 1979. 155 p.
66. Searle J. *Sprechakte*. Frankfurt am Main : Suhrkamp, 1971. 306 p.
67. Searle J., Vanderveken D. *Foundations of illocutionary logic*. Cambridge : Cambridge University Press, 1985. 227 p.
68. Traverso V. L'analyse des conversations. *Nathan, coll. Linguistique*. 1999. Vol.128, no 226.

Джерела ілюстративного матеріалу

69. George Sand, « Aux membres du Comité Central » (1848). livrescolaire.fr. URL : <https://www.livrescolaire.fr/page/6095386> (date d'accès : 23.04.2024).
70. George Sand, Consuelo ; La Comtesse de Rodolstadt. URL : <https://beq.ebooksgratuits.com/vents/Sand-comtesse-2.pdf> (date d'accès : 10.03.2024).
71. La Bibliothèque électronique du Québec. URL : <http://beq.ebooksgratuits.com/vents/sand-lesia.pdf> (date d'accès : 26.07.2024).
72. La Bibliothèque électronique du Québec. URL : <http://beq.ebooksgratuits.com/vents/sand-indiana.pdf> (date d'accès : 08.08.2024).
73. The Project Gutenberg eBook of Isidora. URL : <https://www.gutenberg.org/cache/epub/13744/pg13744-images.html> (date d'accès : 14.08.2024).

Резюме

У магістерській роботі досліджено лінгвопрагматичні особливості творення мовленнєвого портрету головної героїні Консуело у діалогії Жорж Санд «Консуело» та «Графиня Рудольштадт». Особливу увагу приділено феміністичним аспектам творчості письменниці, які вплинули на формування мовленнєвих характеристик персонажа. Дослідження побудоване на диференціації понять мовленнєвого та мовного портретів, що дозволило розкрити багатогранність комунікативної поведінки Консуело в різних контекстах. Методологія дослідження ґрунтується на принципах системного, порівняльного, описового та стилістичного аналізу, а також лінгвопрагматичного підходу, що враховує мовні засоби, комунікативні стратегії та прагматичні аспекти тексту. Проаналізовано функціональне значення мовленнєвих актів, імплікатур, дейксису та інших засобів мовленнєвої взаємодії персонажів. Увагу приділено тому, як мовленнєві особливості героїні розкривають її психологічний стан, соціальний статус, внутрішні конфлікти та емоційний розвиток. Результати дослідження демонструють еволюцію образу Консуело у двох частинах діалогії, що виявляється через зміни її мовленнєвої поведінки, стилістичних уподобань та мовленнєвих стратегій. Особливо цікавою є кореляція між гендерними стереотипами епохи та способом їх відображення у мові героїні, що підкреслює феміністичні ідеї Жорж Санд. Наукова новизна роботи полягає у застосуванні лінгвопрагматичного підходу до аналізу художнього тексту, уточненні термінології мовного та мовленнєвого портретів, а також у виявленні способів мовленнєвого формування характеру через гендерний аспект. Практичне значення дослідження полягає у можливості використання його результатів у викладанні літератури, дослідженнях з феміністичних студій, соціо- та психолінгвістиці, а також у перекладознавстві для забезпечення точного відтворення мовленнєвих характеристик героїв. Отримані результати та висновки апробовано на низці наукових конференцій і публікацій. Робота може слугувати основою для подальшого аналізу мовленнєвих особливостей персонажів у контексті художньої літератури.

Ключові слова: мовленнєвий портрет, лінгвопрагматика, Жорж Санд, Консуело, феміністичні аспекти, художній текст, мовна поведінка, гендерний аналіз, імплікатура, мовний портрет, еволюція образу.

Résumé

Le mémoire de maîtrise étudie les caractéristiques linguistiques et pragmatiques de la création d'un portrait vocal du personnage principal Consuelo dans la diologie Consuelo et la comtesse Rudolstadt de Georges Sand. Une attention particulière est accordée aux aspects féministes de l'œuvre de l'écrivain qui ont influencé la formation des caractéristiques du discours du personnage. L'étude est basée sur la différenciation des concepts de portraits du discours et du langage, ce qui a permis de révéler la polyvalence du comportement communicatif de Consuelo dans différents contextes. La

méthodologie de l'étude repose sur les principes de l'analyse systématique, comparative, descriptive et stylistique, ainsi que sur une approche linguistique et pragmatique qui prend en compte les moyens linguistiques, les stratégies de communication et les aspects pragmatiques du texte. La signification fonctionnelle des actes de langage, des implicatures, de la deixis et d'autres moyens d'interaction verbale entre les personnages est analysée. L'attention est portée sur la façon dont les caractéristiques du discours de l'héroïne révèlent son état psychologique, son statut social, ses conflits internes et son développement émotionnel. Les résultats de l'étude démontrent l'évolution de l'image de Consuelo dans les deux parties de la diologie, qui se manifeste par des changements dans son comportement vocal, ses préférences stylistiques et ses stratégies d'expression. La corrélation entre les stéréotypes de genre de l'époque et la façon dont ils se reflètent dans le langage de l'héroïne est particulièrement intéressante et souligne les idées féministes de Georges Sand. La nouveauté scientifique de ce travail réside dans l'application d'une approche linguistique et pragmatique à l'analyse d'un texte littéraire, dans la clarification de la terminologie des portraits linguistiques et vocaux, ainsi que dans l'identification des modes de formation des caractères linguistiques par l'aspect du genre. L'importance pratique de l'étude réside dans la possibilité d'utiliser ses résultats dans l'enseignement de la littérature, la recherche en études féministes, la sociolinguistique et la psycholinguistique, ainsi que dans les études de traduction afin de garantir une reproduction exacte des caractéristiques du discours des personnages. Les résultats et les conclusions ont été testés lors d'un certain nombre de conférences et de publications scientifiques. Ce travail peut servir de base à une analyse plus poussée des caractéristiques vocales des personnages dans le contexte de la fiction.

Mots clés : *portrait du discours, linguopragmatique, Georges Sand, Consuelo, aspects féministes, texte de fiction, comportement vocal, analyse de genre, implicature, portrait du langage, évolution de l'image.*

Summary

The master's thesis investigates the linguistic and pragmatic features of creating a speech portrait of the main character Consuelo in the diology *Consuelo and Countess Rudolstadt* by Georges Sand. Particular attention is paid to the feminist aspects of the writer's work that influenced the formation of the character's speech characteristics. The study is based on the differentiation of the concepts of speech and language portraits, which allowed to reveal the versatility of Consuelo's communicative behaviour in different contexts. The methodology of the study is based on the principles of systematic, comparative, descriptive and stylistic analysis, as well as a linguistic and pragmatic approach that takes into account the language means, communication strategies and pragmatic aspects of the text. The functional significance of speech acts, implicatures, deixis and other means of speech interaction between characters is analysed. Attention is paid to the way the speech features of the heroine reveal her psychological state, social status, internal conflicts and emotional development. The results of the study demonstrate the evolution of Consuelo's image in the two parts of

the dilogy, which is manifested through changes in her speech behaviour, stylistic preferences and speech strategies. Particularly interesting is the correlation between the gender stereotypes of the era and the way they are reflected in the heroine's language, which emphasises the feminist ideas of Georges Sand. The scientific novelty of the work lies in the application of a linguistic and pragmatic approach to the analysis of a literary text, the clarification of the terminology of linguistic and speech portraits, as well as the identification of ways of linguistic character formation through the gender aspect. The practical significance of the study lies in the possibility of using its results in teaching literature, research in feminist studies, sociolinguistics and psycholinguistics, as well as in translation studies to ensure an accurate reproduction of the characters' speech characteristics. The results and conclusions have been tested at a number of scientific conferences and publications. The work can serve as a basis for further analysis of the speech features of characters in the context of fiction.

Key words: *speech portrait, linguopragmatics, Georges Sand, Consuelo, feminist aspects, fiction text, speech behaviour, gender analysis, implicature, language portrait, evolution of the image.*